

Από την Εθνική Οργάνωση Νεολαίας (ΕΟΝ) του Μεταξικού καθεστώτος (1936 – 1941) στο Σώμα Ελλήνων Αλκίμων (ΣΕΑ) της Δικτατορίας των Συνταγματαρχών (1967 – 1974): Εκπαιδευτικά και οργανωτικά ζητήματα

Γιαννακόπουλος, Α.*

Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Σκοπός της έρευνας ήταν η συλλογή και η επεξεργασία στοιχείων σχετικά με την οργάνωση και την εκπαίδευση της Εθνικής Οργάνωσης Νέων (ΕΟΝ) και του Σώματος Ελλήνων Αλκίμων (ΣΕΑ), οργανώσεων που αναπτύχθηκαν στην Ελλάδα κατά τη διάρκεια των ολοκληρωτικών καθεστώτων του Ι. Μεταξά (1936-1941) και της στρατιωτικής δικτατορίας των Συνταγματαρχών (1967-1974) αντίστοιχα. Διερευνήθηκαν οι προσπάθειες ένταξης των νέων σε ΕΟΝ και ΣΕΑ αλλά και κατά πόσον υπήρχε στρατιωτικού τύπου οργάνωση και ιεραρχία στο εσωτερικό τους. Επιπλέον μελετήθηκαν, η εκπαίδευση στελεχών, η συμμετοχή των νέων σε εκδηλώσεις τοπικού ή εσωτερικού χαρακτήρα (αθλητικοί αγώνες, συγκεντρώσεις, παρελάσεις, κατασκηνώσεις) αλλά και πανελληνίου βεληνεκούς (συμμετοχή σε αθλητικούς αγώνες, οργάνωση συνεδρίων). Αναλύθηκαν και καταγράφηκαν οι τρόποι που χρησιμοποιήθηκαν για την πειθάρχηση, τον έλεγχο και γενικότερα τη χειραγώγηση της νεολαίας. Εξετάστηκαν οι προσπάθειες διαπαιδαγώγησης και προπαγάνδας υπέρ των καθεστώτων, όπως επίσης ο έλεγχος της εκπαιδευτικής διαδικασίας μέσα στις οργανώσεις των νεολαίων. Δυο ήταν οι βασικοί άξονες των «καθεστώτων» που εκφράστηκαν με κοινωνικές παρεμβάσεις. Ο ένας αφορούσε τον κοινωνικό έλεγχο, που τις περισσότερες φορές είχε κατασταλακτικό χαρακτήρα των δραστηριοτήτων των νεολαίων. Ο άλλος, με προληπτικό και αναμορφωτικό χαρακτήρα, στόχευε στον εκσυγχρονισμό της κοινωνίας μέσω των ελεγχόμενων οργανώσεων της νεολαίας. Και στις δυο περιόδους έρευνας, οι οργανώσεις νέων (ΕΟΝ και ΣΕΑ), αποτέλεσαν ένα πεδίο παρεμβάσεων για την εφαρμογή ιδεών και πρακτικών με στόχο τον προσανατολισμό τους σε ένα νέο – υποθετικό τρόπο ζωής, που εμπειρείχε πειθαρχία, δράσεις, πίστη σε αρχές και ιδανικά του έθνους, καθώς και την οργανωμένη άθληση. Οι εκδηλώσεις των νεολαίων έγιναν εστίες κοινωνικού μετασχηματισμού σε έναν νέο προτεινόμενο τρόπο ζωής και κοινωνικής συμπεριφοράς, ο οποίος χαρακτηριζόταν από την εξάλειψη των ταξικών διαφορών, την ενίσχυση των σχέσεων των δύο φύλων και τη συγκρότηση μορφών συλλογικότητας που οργάνωναν τους ανθρώπους των τοπικών κοινωνιών κατευθύνοντάς τους προς τις αρχές του ολοκληρωτισμού.

Διεύθυνση αλληλογραφίας:

Ανέστης Γιαννακόπουλος
Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης
Τμήμα Επιστήμης Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού
Πανεπιστημιούπολη, 69100 Κομοτηνή

E-mail:

agianna@phyed.duth.gr

Λέξεις κλειδιά: οργανώσεις νέων, Ελλάδα, Μεταξάς, Συνταγματάρχες.

Εισαγωγή

Στην Ευρώπη, από τις αρχές του 20^{ου} αιώνα είχε ξεκινήσει μια διαδικασία εξέλιξης των θεσμών της φιλελεύθερης δημοκρατίας, η οποία επιταχύνθηκε μετά το τέλος του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου, του πιο καταστροφικού πολέμου μέχρι τότε στην παγκόσμια ιστορία. Η σύγκρουση είχε ως συνέπεια τον βαθύτατο κοινωνικό και πολιτικό μετασχηματισμό τόσο των ηττημένων όσο και των νικητριών χωρών: ο ανθρωπισμός και η ηθική της παρατεταμένης ειρήνης του 19^{ου} αιώνα ευτελίζονται, οι αυτοκρατορίες και μοναρχίες καταστρέφονται, σε πολλές χώρες η κρατική εξουσία ενισχύεται και γίνεται πιο αυταρχική ενώ παράλληλα οξύνονται ο εθνικισμός και ο μιλιταρισμός.¹ Σχεδόν όλες οι κυβερνήσεις / καθεστώτα που προέκυψαν μετά τον πόλεμο στην Ευρώπη, ήταν εκλεγμένες στη βάση του αντιπροσωπευτικού κοινοβουλευτισμού. Η κατάσταση όμως αυτή, άρχισε σταδιακά να μεταστρέφεται και να σημειώνεται μια επιταχυνόμενη και όλο πιο καταστροφική υποχώρηση των πολιτικών θεσμών της δημοκρατίας. Η μεγάλη οικονομική ύφεση και το αποτέλεσμα της (η κρίση του 1929) που έπληξε τις ευρωπαϊκές οικονομίες, αποτέλεσε τον καταλύτη για την υποχώρηση της δημοκρατίας στην Ευρώπη και τη ραγδαία επιδείνωση του διεθνούς κλίματος.²

Στη βαλκανική χερσόνησο, κατά τις κρίσιμες μεσοπολεμικές δεκαετίες του '20 και του '30, επιβάλλονται δικτατορικά καθεστώτα στη Γιουγκοσλαβία και στη Ρουμανία, ενώ στη δυτική λεκάνη της Μεσογείου την ίδια τύχη έχουν η Ισπανία και η Πορτογαλία. Την ίδια χρονική περίοδο δικτατορικά καθεστώτα εμφανίζονται – επιβάλλονται και σε άλλες Ευρωπαϊκές χώρες όπως στην Πολωνία, στη Λιθουανία, στην Αυστρία, και στην Τσεχοσλοβακία. Στο μεταξύ, στη Νότια Ευρώπη όλο και περισσότερο ριζοσπαστικοποιείται η φασιστική Ιταλία υπό τον Μουσολίνι και στην Κεντρική Ευρώπη όλο και σημαντικότερο ρόλο διαδραματίζει η ναζιστική Γερμανία υπό τον Χίτλερ.

Νεανικές οργανώσεις, ιδρυθείσες από τα εκάστοτε ολοκληρωτικά καθεστώτα, έχουν κάνει ήδη την εμφάνισή τους στην Ευρώπη από τις αρχές του 20^{ου} αιώνα. Παράγοντες όπως η αστικοποίηση, η επέκταση και διεύρυνση της στοιχειώδους εκπαίδευσης και η ενεργητικότερη συμμετοχή των λαϊκών μαζών στην πολιτική ζωή συμβάλλουν στην εμφάνιση ελεύθερου χρόνου ανάμεσα στην παιδική ηλικία και στην ενηλικίωση, ανάμεσα στην εξάρτηση και στην ανεξαρτησία.³ Ο χρόνος αυτός καταλαμβάνεται εν μέρει μόνο από το σχολείο ή από το επάγγελμα και το γεγονός ότι παραμένει κατά μεγάλο μέρος ακάλυπτος και άρα ανεξέλεγκτος από την παραδοσιακή κοινωνία της εποχής προκαλεί ανησυχία και επιπλέον καθορίζει τον διττό χαρακτήρα των νεανικών οργανώσεων τα οποία εξελίσσονται σε κινήματα χειραφέτησης, αλλά και επιχειρήσεις χειραγώγησης.⁴

Μερικά από τα πιο χαρακτηριστικά παραδείγματα των νεανικών οργανώσεων στην Ευρώπη ήταν η νεολαία του Μουσολίνι στην Ιταλία (Nazionale Balilla, Gioventù Italiana del Littorio), του

¹ Stanley, Payne: *Μια Ιστορία του Φασισμού 1914–1945*, Φιλίστωρ, Αθήνα 2000, σελ. 113–125.

² Αλβιζάτος, Νικόλαος: *Οι πολιτικοί θεσμοί σε κρίση 1922-1974*, Θεμέλιο, Αθήνα 1995, σελ. 43.

³ Κοντού, Γεωργία: *Η πολιτική και κοινωνική ιδεολογία της 4^{ης} Αυγούστου και ο τρόπος με τον οποίο αυτή επηρέασε την εκπαίδευση και τη νεολαία (Ε.Ο.Ν.)*, Διδακτορική διατριβή, Σχολή Φιλοσοφική, Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Ιωάννινα 2013, σελ.507.

⁴ Neveu, Erik: *Κοινωνιολογία των κοινωνικών κινήματων και ιστορίες κινήματων από το μεσαίωνα μέχρι σήμερα*, Σαββάλας, Αθήνα 2010, σελ. 95.

Χίτλερ στη Γερμανία (Hitler-Jugend, Bund deutscher Arbeiterjugend) αλλά και του Φράνκο στην Ισπανία (Falange Española de las Juntas de Ofensiva Nacional Sindicalista – γενικός όρος). Ιδιαίτερη σημασία δόθηκε απ’ όλους στον σχηματισμό νεανικών οργανώσεων με βάση την πεποίθηση ότι η νεολαία θα μπορούσε να χειραγωγηθεί εύκολα μέσω προπαγανδιστικής διαπαιδαγώγησης.⁵ Μετά την επικράτηση των ολοκληρωτικών καθεστώτων στην Ευρώπη (Γερμανία, Ιταλία, Ισπανία), η συγκρότηση νεανικών οργανώσεων κρίθηκε αναγκαία για τη διάδοση της πολιτικής προπαγάνδας και τη συνέχιση του πολιτικού έργου αυτών των καθεστώτων. Έτσι και στην Ελλάδα, ο Μεταξάς, ακολουθώντας αυτά τα μοντέλα νεανικών οργανώσεων, αναγνώρισε τις δυνατότητες και την αναγκαιότητα της σύστασης μιας νεανικής οργάνωσης στην ελληνική κοινωνία η οποία θα λειτουργούσε ως ένα κίνημα που θα συμπλήρωνε το κενό της κοινωνικής βάσης του καθεστώτος.⁶

Σκοπός της μελέτης

Σκοπός της μελέτης ήταν η συλλογή και επεξεργασία στοιχείων σχετικά με τη θέση της νεολαίας στο Μεταξικό καθεστώς και το δικτατορικό καθεστώς των Συνταγματαρχών, καθεστώτα που αναπτύχθηκαν πριν και μετά τον Β’ Παγκόσμιο Πόλεμο στην Ελλάδα αντίστοιχα. Καταγράφηκαν και μελετήθηκαν οι προσπάθειες οργάνωσης των νεολαίων και του ρόλου τους, σύμφωνα με τα «πιστεύω» και τις απαιτήσεις των καθεστώτων. Αναλυτικότερα, διερευνήθηκαν οι προσπάθειες ένταξης των νέων σε αυτές τις παραστρατιωτικές οργανώσεις (στρατιωτικού τύπου οργάνωση και ιεραρχία) μέσα από το δίκτυο της εκπαίδευσης, η οργάνωση – ιεραρχία των στελεχών των οργανώσεων, η προσπάθεια συμμετοχής των νεολαίων σε εκδηλώσεις τοπικού ή εσωτερικού χαρακτήρα (αθλητικοί αγώνες, συγκεντρώσεις, παρελάσεις, δένδροφυτεύσεις, κατασκηνώσεις) αλλά και πανελλήνιου βεληνεκούς (συμμετοχή σε αθλητικούς αγώνες, οργάνωση συνεδρίων). Επιπλέον μελετήθηκαν και καταγράφηκαν οι τρόποι που χρησιμοποιήθηκαν από τα καθεστώτα για την πειθάρχηση, τον έλεγχο, τα κίνητρα συμμετοχής και γενικότερα τη χειραγωγή της νεολαίας. Τέλος εξετάστηκαν, οι προσπάθειες διαπαιδαγώγησης και προπαγάνδας που ασκήθηκαν στις νεολαιίστικες οργανώσεις και τα αποτελέσματα αυτής της διαδικασίας, όπως επίσης και ο έλεγχος/επιτήρηση της (εντός των οργανώσεων) εκπαιδευτικής διαδικασίας από τα καθεστώτα που τις εγκαθίδρυσαν.

Πηγές

Ως πηγές χρησιμοποιήθηκαν Βασιλικά Διατάγματα (Β.Δ.), Αναγκαστικοί Νόμοι (Α.Ν.), Φύλλα Εφημερίδας της Κυβέρνησης (Φ.Ε.Κ.) και εκπαιδευτικά εγχειρίδια των καθεστώτων. Για την περίοδο του Μεταξικού καθεστώτος, χρησιμοποιήθηκαν πρωτότυπες πηγές από το Αρχείο Σύγχρονης Κοινωνικής Ιστορίας (ΑΣΚΙ), άρθρα πολιτικών και αθλητικών εφημερίδων πανελλήνιας κυκλοφορίας και οι εκδόσεις των καθεστωτικών περιοδικών: *Η Νεολαία 1938-1941* και *Φαλαγγιτική Επιθεώρηση 1940* – τρία τρίμηνα τεύχη. Για την περίοδο της δικτατορίας των Συνταγματαρχών οι πρωτότυπες πηγές αντλήθηκαν από το αρχείο του Ελληνικού Λογοτεχνικού και Ιστορικού Αρχείου (ΕΛΙΑ), τα Γενικά Αρχεία του Κράτους (ΓΑΚ), τις εκδόσεις του Συνδέσμου

⁵ Παυλίδου, Ευθυμία: *Σχολείο και ΕΟΝ: μέσα ιδεολογικής χειραγώγησης του μεταξικού καθεστώτος*, Μεταπτυχιακή διατριβή ΑΠΘ, Θεσσαλονίκη 2007, σελ. 54.

⁶ Anastasakis, Othon Evangelos: *Authoritarianism in 20th century Greece: Ideology and education under the dictatorships of 1936 and 1967*, Doctoral Dissertation, London School of Economics and Political Science, University of London, London 1992, p. 122.

Ελληνικών Γυμναστικών Αθλητικών Σωματείων (ΣΕΓΑΣ) και την περιοδική έκδοση *Αθλητισμός και Νιάτα 1971-1973*. Ως δευτερογενείς πηγές χρησιμοποιήθηκαν διδακτορικές και μεταπτυχιακές διατριβές με σχετικό περιεχόμενο.

Εθνική Οργάνωση Νεολαίας (ΕΟΝ)

ΕΟΝ

Όπως είχε δηλώσει σε λόγο του ο Μεταξάς, ένα μεγάλο μέρος της ελληνικής νεολαίας ειδικά μετά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, τον Εθνικό Διχασμό και τη Μικρασιατική Καταστροφή, είχε οδηγηθεί στον κομμουνισμό. Έτσι, με « ... ένα σύστημα υποσχόμενον να φέρει τον παράδεισον επί της γης ...»⁷, θέλησε να συγκεντρώσει και να γαλουχήσει τις νέες γενιές με τις ιδέες του καθεστώτος, σε μια Οργάνωση. Η παρέμβαση του Μεταξικού καθεστώτος στον χώρο της νεολαίας υπήρξε γρήγορη και μεθοδική. Έχοντας ως γνώμονα ότι ο προσεταιρισμός των νέων ήταν πρώτη και απαραίτητη προϋπόθεση για την προώθηση των στόχων του, ήδη από τις 5 Σεπτεμβρίου του 1936, λίγες μέρες μετά την ανάληψη της εξουσίας, αποφάσισε την εκπόνηση διατάγματος με το οποίο θα ιδρυόταν ανεξάρτητος φορέας για την εξωσχολική οργάνωσή τους.⁸ Ο ίδιος ο Μεταξάς, πιστεύοντας « πως η αγωγή της Νεότητος αποτελεί, όχι μόνον αποκλειστικό δικαίωμα, αλλά και υποχρέωση του υπεύθυνου Εθνικού Κράτους»,⁹ δηλώνει λίγο μετά την επιβολή του καθεστώτος, στις 6 Σεπτεμβρίου του 1936: « ... έχομεν την πεποίθησιν ότι η ελληνική νεολαία καταλλήλως χειραγωγούμενη, θα εκδηλώσῃ αυτομάτως τα ελληνικά της ιδεώδη ...».¹⁰ Στις 10 Νοεμβρίου του 1936, με τον Αναγκαστικό Νόμο 334 («Περί συστάσεως Εθνικής Οργανώσεως της Νεολαίας»), ιδρύθηκε η Εθνική Οργάνωση της Νεολαίας (ΕΟΝ). Η επιτυχία της ΕΟΝ, ομολογεί ο Μεταξάς, θα είναι επιτυχία όλης του της πολιτικής ζωής.¹¹ Με την ίδρυσή της απέβλεπε στη δημιουργία ενός μελλοντικού ερείσματος, αυτού που έλειπε από το καθεστώς του, ένα καθεστώς ιδιότυπο, που δεν είχε τίποτα κοινό με την «πορεία προς τη Ρώμη» του Μουσολίνι ή με την άνοδο του Χίτλερ στην εξουσία, ένα καθεστώς που το χαρακτήριζε η έλλειψη λαϊκού ερείσματος.¹² Σύμφωνα με τον υπουργό Διοίκησης Πρωτεύουσας και υπεύθυνο ιδεολογικού της ΕΟΝ, Κώστα Κοτζιά, ο αθλητισμός θα αποτελούσε το βασικό εργαλείο για την ανάπτυξη της εθνικής οικονομίας, έναν χώρο «αποταμιευτηρίου υγείας» όπου αθλητές «συντεταγμένοι και πειθαρχημένοι στο ανώτερο ιδεώδες» θα αποκτούσαν «υγεία και δύναμη» καθιστώντας με αυτόν τον τρόπο τους εαυτούς τους χρήσιμους για το έθνος.¹³

Κατεύθυνση - Σκοποί

Σκοποί της ΕΟΝ, σύμφωνα με το άρθρο 3 του ιδρυτικού νόμου, ήταν: « ... η επωφελής διάθεσις του ελευθέρου από της εργασίας η των σπουδών χρόνου των νέων, προς προαγωγήν της σωματικής και πνευματικής καταστάσεως αυτών, ανάπτυξιν του Εθνικού φρονήματος και της πίστεως προς την Θρησκείαν, δημιουργίαν πνεύματος συνεργασίας και κοινωνικής αλληλεγγύης και έγκαιρον

⁷ Καγκαλίδου, Ζαφειρούλα: *Εκπαίδευση και πολιτική. Η περίπτωση του καθεστώτος της 4ης Αυγούστου*, Αφοι Κυριακίδη, Αθήνα 1999, σελ. 70.

⁸ Λιναρδάτος, Σπύρος: *4η Αυγούστου*, Θεμέλιο, Αθήνα 1988, σελ. 153.

⁹ Ανώνυμος: «Η ενσωμάτωσις των προσκόπων», στο: 44 *Η Νεολαία* (1939), σελ. 1446.

¹⁰ Εφημ. *Ελεύθερον Βήμα*, 6.9.1936, σελ. 4, (Η διαπαιδαγώγησις της νεολαίας).

¹¹ Ανώνυμος: στο: 2 *Φαλαγγιτική Επιθεώρησις* (1940), σελ. 3.

¹² Αλιβιζάτος: *Οι θεσμοί*, σελ. 87.

¹³ Ζαϊμάκης, Ιωάννης: *Κρατικός παρεμβατισμός, νεολαία και αθλητισμός στη Μεταξική περίοδο, Η περίπτωση της ΕΟΝ στο Ηράκλειο*, Θεμέλιο, Αθήνα 2010, σελ. 405.

επαγγελματικών προσανατολισμόν εκάστου, αναλόγως προς τας φυσικάς ιδιότητας αυτού». ¹⁴ Βάσει του ιδρυτικού νόμου του 1936, γενικός αρχηγός της ΕΟΝ είχε οριστεί ο διάδοχος Παύλος, ενώ το Δεκέμβριο του 1938 οι πριγκίπισσες Φρειδερίκη και Ειρήνη ονομάστηκαν αντίστοιχα επίτιμος γενικός διοικητής και επίτιμος γενικός επιθεωρητής των σχηματισμών θηλέων της ΕΟΝ. ¹⁵ Η Οργάνωση βρισκόταν κάτω από την εποπτεία του Προέδρου της Κυβερνήσεως και το διοικητικό της συμβούλιο αποτελούσαν ο Πρόεδρος της Κυβερνήσεως και οι Υπουργοί Παιδείας και Θρησκευμάτων, Κρατικής Υγιεινής και Αντιλήψεως, Σιδηροδρόμων και ο Διοικητής της Πρωτεύουσας. ¹⁶ Ως Επίτροπος της ΕΟΝ ορίστηκε το παλαιό στέλεχος της βασιλικής νεολαίας Αλέκος Κανελλόπουλος, με συνεργάτες τον φοιτητή της Ιατρικής Ευάγγελο Χρυσάφη και τους φοιτητές της Νομικής Βήχο και Φαραντάτο. ¹⁷

Έμβλημα

Σήμα ¹⁸ της ΕΟΝ ήταν ένας διπλός μινωικός πέλεκυς ¹⁹ (αντίστοιχο σήμα της φασιστικής Ιταλίας ήταν ο αρχαίος ρωμαϊκός πέλεκυς ανάμεσα σε δέσμες του Λίκτωρος/Fascio Littorio από τις οποίες -fascio=δεσμός- πήρε το όνομά του ο φασισμός ²⁰) που περιβαλλόταν από φύλλα δάφνης, σύμβολο της αιωνιότητας της ελληνικής φυλής και έμβλημα τόσο της βασιλικής (επίγειας), όσο και της θρησκευτικής (θείας) εξουσίας. ²¹ Πάνω από τον διπλό πέλεκυ υπήρχε ένα στέμμα, σύμβολο του βασιλιά. Το σήμα κοσμούσε και τη σημαία ²² της Οργάνωσης όπως επίσης και το δίκοχο που φορούσαν τα μέλη. ²³

Κατάταξη

Στην οργάνωση εντάσσονταν όλοι ανεξαιρέτως οι νέοι και νέες της χώρας από 8 έως 25 ετών οι οποίοι κατηγοριοποιούνταν σε διάφορες βαθμίδες, ιδίως αυτές των Σκαπανέων από την ηλικία των 7 έως 13 ετών και των Φαλαγγιτών από 14 μέχρι 25 ετών ²⁴, γεγονός που εξουδετέρωνε οποιαδήποτε κοινωνική ταξική διαφορά όπως άλλωστε υποστήριζε ο Μεταξάς: «*Εις την ΕΟΝ δεν*

¹⁴ ΑΝ 334/1936 Περί συστάσεως «Εθνικής Οργανώσεως της Νεολαίας», στο ΦΕΚ 499/10.11.1936 & Αγγελής, Βαγγέλης: *Γιατί χαιρέται ο κόσμος και χαμογελάει, πατέρα ...*, Βιβλιόραμα, Αθήνα 2006, σελ. 227.

¹⁵ ΦΕΚ 461/9.12.1938 τεύχος Α'.

¹⁶ ΦΕΚ 499/10.11.1936, ΑΝ 334/10.11.1936.

¹⁷ Ράλλης, Γεώργιος: *Κοιτάζοντας πίσω*, Ερμείας, Αθήνα 2006, σελ. 167.

¹⁸ Σκήπτρο των Μινών, έμβλημα του αιγαιατικού πολιτισμού, σύμβολο της αιωνιότητας της ελληνικής φυλής και έμβλημα τόσο της βασιλικής (επίγειας) όσο και της θρησκευτικής (θείας) εξουσίας. Ο δαφνοστεφανωμένος πέλεκυς συνοδεύεται επίσης από μία βασιλική κορόνα στο πάνω μέρος, δείγμα της μοναρχοφασιστικής υφής του καθεστώτος, ενώ στο κάτω μέρος αναγράφονταν το σύνθημα «Ένα Έθνος, Ένας Βασιλεύς, Ένας Αρχηγός, Μία Νεολαία», στο: Μαχαίρα, Ελένη: *Η Νεολαία της 4ης Αυγούστου. Φωτογραφίες*, Ιστορικό Αρχείο Ελληνικής Νεολαίας Νέας Γενιάς-Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς, Αθήνα 1987, σελ. 84.

¹⁹ Από τα Μινωικά θρησκευτικά σύμβολα (ο διπλός πέλεκυς) είναι το κυριότερο και γνωστότατο σύμβολο, όπως ο σταυρός στον χριστιανισμό, αν και οι περισσότεροι από τους ερευνητές του Μινωικού Πολιτισμού θεωρούν τον πέλεκυ κάτι περισσότερο από σύμβολο, τον θεωρούν ενσάρκωση της ίδιας της Θεότητας. Ο διπλός πέλεκυς είναι έμβλημα των Ουρανίων θεών, σύμβολο δύναμης και κατανίκησης του λάθους. Αντιπροσωπεύει την ιερή ένωση του Ουράνιου θεού και της Γήινης θεάς, σύμβολο ιερογαμίας.

²⁰ Πλουμίδης, Σπυρίδων: *Το καθεστώς Ιωάννη Μεταξά (1936-1941)*, Εστία, Αθήνα 2016, σελ. 14.

²¹ Μαχαίρα: *Η Νεολαία*, σελ. 84.

²² Ήταν η επίσημη ελληνική σημαία του Στρατού Ξηράς και στο μέσον του λευκού σταυρού έφερε το σήμα της Οργανώσεως, δηλαδή τον διπλό πέλεκυ με στέμμα, περιβαλλόμενο από δάφνες.

²³ Μαχαίρα: *Η Νεολαία*, σελ. 85.

²⁴ Μπαλάτ, Αθανασία: «Η ΕΟΝ: προπαγάνδα και πολιτική διαφώτιση» στο: Χάγκεν Φλάισερ - Νίκος Σβορώνος (επιμ.), *Η Ελλάδα 1936 – 1944. Δικτατορία, Κατοχή, Αντίσταση*, Πρακτικά Διεθνούς Συνεδρίου, ΜΙΑΤΕ, Αθήνα 1984, 70-85, σελ. 71.

υπάρχουν διαφορές».²⁵ Μέσα σε δυο χρόνια από την ίδρυσή της η ΕΟΝ αριθμούσε περίπου 500.000 μέλη, καθιστώντας την μία από τις μεγαλύτερες οργανώσεις νεολαίας στην ελληνική ιστορία.²⁶ Στο τέλος του 1938, στο περιοδικό *Η Νεολαία* (περιοδική έκδοση της ΕΟΝ – πρώτη έκδοση Οκτώβριος 1938) αναφέρεται ότι η Οργάνωση αριθμούσε 500.000 μέλη και θριαμβολόγησε προεξαγγελτικά ότι: «... αι τάξεις των φαλαγγών μας πυκνούνται οσημέραι και τείνουν να περιλάβουν όλους τους νέους της Ελλάδος».²⁷ Μέχρι την άνοιξη του 1940 η ΕΟΝ αριθμούσε 1.030.314 μέλη²⁸ από τα οποία 528.000 ήταν σκαπανείς-ισσες και 425.000 φαλαγγίτες-ισσες και βαθμοφόροι.²⁹ Μολονότι η εγγραφή στην οργάνωση ήταν προαιρετική, ωστόσο αυτό δεν ανταποκρίνονταν στην πραγματικότητα. Το καθεστώς της 4ης Αυγούστου φρόντισε με διάφορους τρόπους να εξαναγκάσει τους νέους της εποχής να γίνουν μέλη της ΕΟΝ, επιβάλλοντας αυστηρές κυρώσεις (συλλήψεις, ανακρίσεις, καταδιώξεις και σε ακραίες περιπτώσεις φυλακίσεις) στους αντιφρονούντες.³⁰ Άλλωστε, το 1938 με εγκύκλιο του Υπουργείου Παιδείας, όλοι οι μαθητές αποτελούσαν συντεταγμένα τμήματα της ΕΟΝ. Η αναγκαστική ένταξη είχε επιβληθεί κατά κάποιο τρόπο και στη φοιτητσία νεολαία, καθώς σε περίπτωση άρνησης έχαναν διάφορα προνόμια, όπως τη δυνατότητα σίτισης,³¹ την ατελή είσοδο σε κινηματογράφους-θέατρα,³² τις δωρεάν μετακινήσεις με τρένα,³³ την προτίμηση των μελών της ΕΟΝ για διορισμό στο Δημόσιο,³⁴ τις εκπτώσεις στα δίδακτρα,³⁵ μέχρι και μειωμένη στρατιωτική θητεία.³⁶ Ακόμα διαδίδονταν πως όποιος δεν εγγραφόταν στην Οργάνωση δεν θα μπορούσε να δώσει εξετάσεις.³⁷ Επίσης, πολλοί νέοι αναγκάζονταν να ενταχθούν στην Οργάνωση προκειμένου να διοριστούν στον δημόσιο ή τον ιδιωτικό τομέα καθώς η εγγραφή τους σ' αυτή αποτελούσε «άτυπη» προϋπόθεση διορισμού.³⁸

Στολές

Τα μέλη της ΕΟΝ φορούσαν ομοιόμορφη μπλε σκούρα στολή, ζώνη, λευκές γκέτες και δίκωχο. Υπήρχαν διακριτικά για κάθε βαθμό, οι οποίοι ήταν οι εξής: Γενικός Αρχηγός, Γενικός Επιθεωρητής, Κυβερνητικός Επίτροπος, Επιτελάρχης, Γενικός Επόπτης, Περιφερειακός Διοικητής, (και υποδιοικητής), Φαλαγγάρχης, Υποφαλαγγάρχης, Τετράρχης, Λοχίτης, Ομαδάρχης, Ενωμοτάρχης, Υπενωμοτάρχης.³⁹

Εκπαίδευση

²⁵ Πετράκη, Μαρία: *Ο Ιωάννης πίσω από τον Μεταξά*, Καθημερινή, Αθήνα 2014, σελ. 115-120.

²⁶ Πετρίδης, Παύλος: *Ιστορικά - πολιτικά ντοκουμέντα: ΕΟΝ. Η φασιστική νεολαία Μεταξά*, University Studio Press, Θεσσαλονίκη 2000, σελ. 88.

²⁷ Ανώνυμος: στο: 11 *Η Νεολαία* (1938), σελ. 332 & στο: 12 *Η Νεολαία* (1938), σελ. 398.

²⁸ Πετρίδης, Παύλος: *Πολιτικές Δυνάμεις και Συνταγματικοί Θεσμοί στη Νεώτερη Ελλάδα (1844-1940)*, Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη 1992, σελ. 213.

²⁹ Αγγελής, Βαγγέλης: *Γιατί χαιρέται*, σελ. 83.

³⁰ Παπαδημητρίου, Δέσποινα: *Από το λαό των νομιμοφρόνων στο έθνος των εθνικοφρόνων. Η συντηρητική σκέψη στην Ελλάδα 1922-1967*, Σαββάλας, Αθήνα 2006, σελ. 170-171.

³¹ Αγγελής, Βαγγέλης: «Εθνική Οργάνωση Νεολαίας (ΕΟΝ) 1936-1941», στο: Β. Καρδάσης-Α. Ψαρομηλίγκος (επιμ.), *Η Δικτατορία του Μεταξά. Νεολαία, Ιδεολογία, Αισθητική*, Ελευθεροτυπία, Αθήνα 2010, σελ. 39.

³² Καγκαλίδου, *Εκπαίδευση*, σελ. 77.

³³ ΑΝ 2945/1939, ΦΕΚ 460 Α', 30.10.1939

³⁴ Καγκαλίδου: *Εκπαίδευση*, σελ. 77.

³⁵ Καγκαλίδου: *Εκπαίδευση*, σελ. 77, στο: περ. *Η Νεολαία*, έτος 1ο, τεύχ. 49, 16.9.1939.

³⁶ Καγκαλίδου: *Εκπαίδευση*, σελ. 77.

³⁷ Ράλλης: *Κοιτάζοντας*, σελ. 167.

³⁸ Λιναρδάτος: *Η 4η Αυγούστου*, σελ. 164.

³⁹ Πετρίδης: *Ντοκουμέντα*, σελ. 45.

Η διαδικασία της εκπαίδευσης ακολουθούσε συγκεκριμένες κατευθύνσεις για την πιστή τήρηση των οποίων αποστέλλονταν σχετικές οδηγίες. Η εκπαίδευση των φαλαγγιτών και σκαπανέων είχε δύο βασικά σκέλη. Το πρώτο σκέλος με αποκλειστικά θεωρητικό περιεχόμενο, περιελάμβανε, την «ηθική διαπαιδαγώγηση», δηλαδή την ιδεολογική διαφώτιση, την καλλιέργεια της αγάπης προς την ελληνική πατρίδα και το έθνος, την ενίσχυση του πατριωτικού εθνικού φρονήματος «... διαγράφοντα ως ύψιστον των παιδών ιδανικόν την υπερ πατρίδος και του έθνους θυσίαν».⁴⁰ Το δεύτερο σκέλος είχε περισσότερο πρακτικό χαρακτήρα και περιλάμβανε τη στρατιωτική εκπαίδευση, τη σωματική αγωγή και την εκπαίδευση ειδικοτήτων. Σωματική αγωγή και στρατιωτική εκπαίδευση θεωρούνταν ως κάτι ενιαίο, ως εκπαιδευτικά πεδία με μεγάλη συνάφεια⁴¹. Η σωματική αγωγή των φαλαγγιτών που προβαλλόταν ως «στοιχείο εθνικής ταυτότητας» και που με βάση το αφήγημα του «Νέου Κράτους» αναβίωνε «...το αρχαίο ελληνικό ιδεώδες του καλού καγαθού πολίτη»,⁴² περιλάμβανε δε: «α) την εκτέλεσιν γυμναστικών τινών ασκήσεων, β) την οργάνωσιν αθλοπαιδιών και διαφόρων σπορ (κωπηλασία, κολύμβησις, ξιφασκία και σπαθασκία, ποδήλατον κλπ), γ) την οργάνωσιν αθλητικών αγώνων, δ) την εκτέλεσιν προοδευτικών πορειών και ημερησίων εκδρομών, και ε) την άσκησιν εις την παροχήν πρώτων βοηθειών, ... η δε στρατιωτική εκπαίδευσις ... αποβλέπει εις το να εκμάθωσι οι Φαλαγγίται και Σκαπανείς τας στοιχειώδεις στρατιωτικές ασκήσεις, αι οποίαι είναι απαραίτητοι διά να είναι εις θέσιν αι μονάδες της ΕΟΝ να συντάσσωνται και να βαδίζουν κανονικώς συντεταγμένοι και πειθαρχούσαι κατά τας εντός και εκτός των πόλεως πορείας, τας παρατάξεις, τας παρελάσεις και πάσας εν γένει τας δημοσίας εμφανίσεις των, περιλαμβάνει δε: α) τας ασκήσεις ατομικής εκπαιδεύσεως, β) τας ασκήσεις πυκνής τάξεως (ενωμοτίας, ομάδος και λόχου) και γ) την εξάσκηση εις τα των επιθεωρήσεων, παρατάξεων και παρελάσεων ... θα προωθει συν τω χρόνω και εις στοιχειώδεις τινάς διδασκαλίας εκ του κανονισμού εκστρατείας (προσανατολισμός, αναζήτησις και κατάδειξις αντικειμένων, ονοματολογία και χρησιμοποίησις εδάφους, ανιχνευταί, φυλάκια και σκοποί, καταυλισμός, κλπ.). Εις την στρατιωτικήν εκπαίδευσιν ανήκει και η εκπαίδευσις εις την βολήν ... ».⁴³ Στον κανονισμό του 1939 προβλέπονταν να παρέχονται στους Φαλαγγίτες «γενικαί γνώσεις επί της διεξαγωγής του αγώνος του πεζικού και εκπαίδευσις εις την βολήν δια πολεμικού όπλου (τυφεκίου μάνλιχερ)», όπως επίσης στρατιωτική προπαίδευση (προστάγματα κλπ.) και ασκήσεις (βολές, πορείες, γνώσεις χρησιμοποίησης του εδάφους κλπ.).⁴⁴

Η διαπαιδαγώγηση κατά τη διαδικασία της εκπαίδευσης απέβλεπε στην προώθηση πεποιθήσεων σύμφωνων με τη θεματολογία της προπαγάνδας της 4ης Αυγούστου, που περιλάμβανε το έθνος, τη θρησκεία, την ανωτερότητα του ελληνικού πολιτισμού, τον αντικοινοβουλευτισμό, τον αντικομμουνισμό, το μιλιταριστικό πνεύμα και την άθληση. Τόσο στην προσπάθεια διαπαιδαγώγησης όσο και μέσα και στον τρόπο άσκησης της προπαγάνδας μπορεί κανείς να διαπιστώσει έντονες επιρροές από τις αντίστοιχες μεθοδεύσεις των φασιστικών καθεστώτων της

⁴⁰ Μπαλτά: *ΕΟΝ*, σελ. 76.

⁴¹ Ο αθλητισμός και η στρατιωτική πειθαρχία έγιναν ένα προνομιακό πεδίο για την έκφραση των ιδεολογημάτων του καθεστώτος και οι ελεγχόμενες δραστηριότητες πλαισιωμένες από επιβλητικές τελετουργίες, χρησιμοποιήθηκαν ως μέσα για τη διάδοση της καθεστωτικής προπαγάνδας και την επιβεβαίωση της προσήλωσης των νέων στην κρατική εξουσία. ΑΣΚΙ (Αρχείο Σύγχρονης Κοινωνικής Ιστορίας): Ζαϊμάκης: *Παρεμβατισμός*, σελ. 4.

⁴² Καγκαλίδου: *Εκπαίδευση*, σελ. 115-116.

⁴³ Ιωαννίδης, Παναγιώτης: *Άθληση και ολοκληρωτικό κράτος: ο ρόλος της άθλησης στο Μεταξικό καθεστώς, στα πλαίσια της ιδεολογίας των εθνικιστικών κινημάτων του Ευρωπαϊκού μεσοπολέμου και οι συσχετίσεις με την ιδανική πολιτεία του Πλάτωνα*, Μεταπτυχιακή διατριβή, ΤΕΦΑΑ Κομοτηνής, Κομοτηνή 2008, σελ. 143-144.

⁴⁴ Πετρίδης: *ΕΟΝ. Η φασιστική*, σελ. 236-244.

εποχής. Άλλωστε η ΕΟΝ ως οργάνωση παρουσιάζει πολλά κοινά χαρακτηριστικά ξένων (ευρωπαϊκών) ανάλογων νεολαιίστικων οργανισμών.⁴⁵

Στις πρακτικές της 4ης Αυγούστου ανιχνεύεται η κυρίαρχη κατά το Μεσοπόλεμο κοινωνική ιδεολογία σχετικά με την υποτιθέμενη ιδιαίτερη φύση της γυναίκας. Η παρουσία των κοριτσιών στις καθημερινές δραστηριότητες της ΕΟΝ, (στις εκδηλώσεις και στις κατασκηνώσεις), δείχνει ότι το καθεστώς κάθε άλλο παρά αποθαρρύνει την παρουσία και τη δράση της γυναίκας εκτός σπιτιού. Ο ίδιος ο Μεταξάς ενθαρρύνει τις γυναίκες (εργάτριες και αγρότισσες) να διεκδικούν τη θέση που δικαιωματικά τους ανήκει.⁴⁶ Σύμφωνα με τον ίδιο ο προορισμός της νέας κοπέλας και της ώριμης γυναίκας κατ' επέκταση, είναι ένας: η μητρότητα. Η μητέρα εξυψώνεται ως ο στύλος του σπιτιού, απ' αυτήν εξαρτάται η υγεία και η τύχη του παιδιού και κατ' επέκταση το μέλλον της πατρίδας. Εξάλλου, όπως υπερθεματίζει ο Κωνσταντίνος Μανιαδάκης,⁴⁷ έμπιστος του Μεταξά και Υφυπουργός Δημόσιας Ασφάλειας, σε άρθρο του στο περιοδικό «*Το Νέον Κράτος*» τον Ιανουάριο του 1939, ο αυριανός εθνικός στρατός θα προκύψει από τους Φαλαγγίτες, ενώ από τις Φαλαγγίτισσες θα προέλθουν οι αυριανές μητέρες του έθνους,⁴⁸ γι' αυτό καλούνται οι άρρενες να περιβάλλουν με στοργή και να προστατεύουν τις Φαλαγγίτισσες και τις Σκαπάνισσες,⁴⁹ «... απονέμοντες εις αυτάς την θέσιν και την τιμήν εις την οποίαν εξύψωσε την Ελληνίδα μητέρα και αδελφήν το Νέον Κράτος».⁵⁰ Επίσης, σε ομιλία του στην Καλαμάτα τον Απρίλιο του 1939, ο Μεταξάς, απευθυνόμενος στα μέλη της ΕΟΝ, είπε: «... μίαν ημέραν εσείς τα αγόρια θα μπειτε εις τον στρατόν και σεις τα κορίτσια σε μια στιγμή θα έλθετε και σεις να προσφέρετε τας υπηρεσίας σας εις τον στρατόν ως νοσοκόμοι και εις άλλας υπηρεσίας που αρμόζουν εις τας γυναίκας».⁵¹

Μέχρι να φθάσει όμως η ΕΟΝ στα επίπεδα που επιθυμούσε το Μεταξικό καθεστώς χρειάστηκε να υπερνικηθούν πολλές δυσκολίες και να διαλυθούν ομάδες νέων.⁵² Στις αντιρρήσεις πολλών οικογενειών (κυρίως των πόλεων) που απέτρεπαν τα παιδιά τους να ενταχθούν σ' αυτήν, ήρθαν να προστεθούν πολύ γρήγορα οι αντιδράσεις οργανωμένων ομάδων νέων όπως αυτές του Σώματος Ελλήνων Προσκόπων (ΣΕΠ), του Σώματος Ελληνίδων Οδηγών (ΣΕΟ) και άλλων οργανώσεων νέων (Χριστιανική Αδελφότητα Νέων, Χριστιανική Ένωση Νεανίδων, Ελπιδοφόροι)⁵³ οι οποίες δεν έβλεπαν θετικά την ένταξή τους στην ΕΟΝ. Όμως η υποχρεωτική συμμετοχή όλων των μαθητών στην ΕΟΝ δεν έδινε δυνατότητες επιλογής. Στη σύγκρουση που προκλήθηκε ανάμεσα

⁴⁵ Αγγελής: *Γιατί χαιρέται*, σελ. 172; Albanidis, Evangelos, & Ioannidis Panagiotis: The role of sport in the totalitarian regime of Metaxas in Greece (1936-1941) compared to National Socialism in Germany. 2014. *Aloma*, 32(2), 15-23.

⁴⁶ Μεταξάς, Ιωάννης: «Λόγος προς τους γονείς και διδασκάλους», στο: *2 Λόγοι και Σκέψεις*, (1939), Γκοβόστης, 169–174, σελ.170.

⁴⁷ Ο Κωνσταντίνος Μανιαδάκης ήταν έλληνας στρατιωτικός (αντισυνταγματάρχης του Μηχανικού), με κορυφαίο ρόλο στο Μεταξικό καθεστώς. Δημιούργησε το Υφυπουργείο Δημόσιας Ασφάλειας όπου υπηρέτησε και αργότερα εξελίχθηκε στα μεταπολεμικά χρόνια σε Υπουργείο Δημόσιας Τάξης.

⁴⁸ Μανιαδάκης, Κωνσταντίνος: «Ένας αποκαλυπτικός λόγος – Νεολαία της χθες και Νεολαία της σήμερα», *Το Νέον Κράτος*, Καμπάνης, Αθήναι 1939, τεύχ. 17, σελ. 1512.

⁴⁹ Γ.Α.Κ., Αρχείο Ε.Ο.Ν., Φ. 16, αρ. εγγρ. 364: Εγκύκλιος του Κ.Ε.Ν. «Προς Απάσας Τας Περιφερειακάς Διοικήσεις και μέσω αυτών τας Υποδιοικήσεις της Ε.Ο.Ν.» σχετικά με εσωτερικά θέματα και νέους στόχους της Οργάνωσης (13/9/1938).

⁵⁰ Γ.Α.Κ., Αρχείο Ε.Ο.Ν., Φ. 16, αρ. εγγρ. 362: ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ του Κ.Ε.Ν. «Προς την Δ.Α.Σ., Περιφ. Διοικήσιν Αρρένων Πρωτεύουσας και Περιφερειακήν Διοικήσιν Θηλέων Πρωτεύουσας και μέσω αυτών προς τας Υποδιοικήσεις» (14/9/1938).

⁵¹ Μεταξάς, Ιωάννης: «Λόγος εκφωνηθείς εις Καλάμας προς την Ε.Ο.Ν.», στο: *2 Λόγοι και Σκέψεις* (1939), Γκοβόστης, σελ. 65.

⁵² Καγκαλίδου: *Εκπαίδευση*, σελ. 75

⁵³ Ζήλιας, Σύλλας, Ιερεμίας, Αλέκος, Καρατζάς Χρήστος: *Ιστορία του Φοιτητικού μας Κινήματος, Νέο Φοιτητικό Κίνημα*, Αθήνα 1975, σελ. 37-40.

στον δικτάτορα και το παλάτι (ο διάδοχος Παύλος ήταν αρχηγός των Προσκόπων και η πριγκίπισσα Ειρήνη των Οδηγών) νικητής υπήρξε ο πρώτος. Με τον Αναγκαστικό Νόμο 1798/1939 «περί Εθνικής και Ηθικής Αγωγής της Νεολαίας» ορίστηκε ότι «η Εθνική και Ηθική αγωγή της Νεολαίας είναι έργο του Κράτους» και ότι «το Κράτος επιδιώκει την αγωγήν ταύτην διά της Εθνικής Παιδείας και διά της Εθνικής Οργανώσεως Νεολαίας της Ελλάδος». Καταργήθηκε ο νόμος με τον οποίο είχε ιδρυθεί το Σώμα Ελλήνων Προσκόπων (ΣΕΠ),⁵⁴ το Σώμα συγχωνεύτηκε στην ΕΟΝ⁵⁵ και η περιουσία του περιήλθε στην Οργάνωση.⁵⁶ Η στρατιωτικοποίηση της νεολαίας πήρε σάρκα και οστά με τη λειτουργία 17 στρατοπέδων και 30 κατασκηνώσεων «... *Εκ των πλέον αποτελεσματικών μέσων εκπαίδευσως είναι η διαμονή των εκπαιδευομένων εις Στρατόπεδα ή και Κατασκηνώσεις. Διά τούτο πρέπει να καταβληθῆ πάσα φροντίς ίνα καταστή δυνατή η λειτουργία τοιούτων κατασκηνώσεων εν ευρυτάτη κλίμακι.*».⁵⁷ Αξίζει να σημειωθεί ότι το 1939 έλαβαν μέρος σε δραστηριότητες στρατιωτικού τύπου (ασκήσεις παθητικής αεράμυνας, βολές με όπλο, συνεργασία με αξιωματικούς του στρατού) περίπου 32.000 μέλη.⁵⁸ Στις κατασκηνώσεις, δόθηκε ιδιαίτερη σημασία στη χρησιμότητα της ψυχαγωγίας. Ήταν μια ευκαιρία ψυχικής επαφής του αρχηγού με τα παιδιά και των παιδιών μεταξύ τους. Τα προγράμματα ψυχαγωγίας περιλάμβαναν δυο ειδών δραστηριότητες: α) μετάδοση προδιαγεγραμμένων γνώσεων (θεατρικά έργα, μορφωτικές προβολές, διδασκαλία τραγουδιών, μουσικής, εθνικών χορών, χειροτεχνία) και β) αφύπνιση και καθοδήγηση της παιδικής δημιουργικότητας (οργάνωση ψυχαγωγικών δράσεων: κουκλοθέατρο, μαριονέτες, ορχήστρες από πνευστά, χορωδίες, πνευματικές ασκήσεις, λύσεις αινιγμάτων, επιτραπέζια παιχνίδια, σατυρικά σκετς).⁵⁹

Η ανάπτυξη της ΕΟΝ σε ολόκληρη τη χώρα ήταν γρήγορη. Έχοντας στη διάθεσή της μεγάλους οικονομικούς πόρους κατόρθωσε να οργανώσει, τις περισσότερες φορές υποχρεωτικά, το μεγαλύτερο τμήμα της ελληνικής νεολαίας. Όλη η δραστηριότητα που επιδείκνυε είχε σαν κύριο, αν όχι αποκλειστικό στόχο, να ενσωματώσει τους νέους στο οργανωμένο σύνολο και συνακόλουθα στο καθεστώς. Το έντυπο υλικό που εκδίδει χωρίς φειδώ, οι πολυέξοδες παρελάσεις και οι τελετές που πραγματοποιεί, οι εκδρομές και οι κατασκηνώσεις που διοργανώνει, το αποδεικνύουν με τον πιο κατηγορηματικό τρόπο.⁶⁰

Στρατιωτικά χαρακτηριστικά της ΕΟΝ

Τον στρατιωτικό προσανατολισμό της ΕΟΝ υποδήλωναν μια σειρά χαρακτηριστικών γνωρισμάτων όπως η στρατιωτική ιεραρχική δομή,⁶¹ ο έλεγχος της προσωπικής ζωής με την πρόβλεψη χορήγησης, για παράδειγμα, «φύλλων μεταβάσεως»,⁶² ο στρατιωτικός τρόπος αναφοράς,⁶³ ο καθορισμός στρατιωτικού τύπου ποινών και αμοιβών⁶⁴ καθώς και η ύπαρξη

⁵⁴ Κολιόπουλος, Ιωάννης: «Εσωτερικές και εξωτερικές εξελίξεις από την 1η Μαρτίου 1935 ως την 28η Οκτωβρίου 1940», στο: *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, τ. 15, Αθήνα 1978, 358-453, σελ. 362..

⁵⁵ Για τη διάλυση των προσκοπικών ομάδων από το καθεστώς της 4ης Αυγούστου, στο: Λιναρδάτος: *4η Αυγούστου*, σελ. 160-161 & Κολιόπουλος: *Εσωτερικές και εξωτερικές*, σελ. 387.

⁵⁶ Αγγελής: *Εθνική*, σελ. 40; Βατικώτης, Παναγιώτης: *Μια πολιτική βιογραφία του Ιωάννη Μεταξά*, Ευρασία, Αθήνα 2005, σελ. 312.

⁵⁷ Πετρίδης: *ΕΟΝ. Η φασιστική*, σελ. 25.

⁵⁸ Αγγελής: *Εθνική*, σελ. 42.

⁵⁹ *Το βιβλίο των Παιχνιδιών*, κεφ. Τύπος και περιεχόμενο προγράμματος ψυχαγωγίας, Ε.Ο.Ν., Αθήνα 1940, σελ. 17-18.

⁶⁰ Πανοπούλου, Αγγελική & Τσικνάκης, Κώστας: *Ελληνικός Νεανικός Τύπος (1936-1941)*, Εταιρεία Μελέτης Νέου Ελληνισμού, Αθήνα 1992, σελ. 13.

⁶¹ Πετρίδης: *ΕΟΝ. Η φασιστική*, σελ. 45.

⁶² Πετρίδης: *ΕΟΝ. Η φασιστική*, σελ. 103-111.

⁶³ Πετρίδης: *ΕΟΝ. Η φασιστική*, σελ. 124 - 127.

στολής.⁶⁵ Ο επίσημος χαιρετισμός,⁶⁶ δεν ήταν απλά μια χειρονομία, αλλά εκδήλωση σεβασμού προς το χαιρετώμενο πρόσωπο ή σύμβολο και παρέπεμπε στο χαιρετισμό που είχαν υιοθετήσει τόσο το ιταλικό φασιστικό, όσο και το γερμανικό εθνικοσοσιαλιστικό καθεστώς, αλλά το μεταξικό καθεστώς ανήγαγε στην ελληνική αρχαιότητα (εκδήλωση αγάπης και θαυμασμού στους θεούς).⁶⁷

Συμμετοχή, διοργάνωση, παρουσία σε αγώνες

Η ΕΟΝ διοργανώνει καλλιτεχνικούς αγώνες για την αναβίωση «της ωραίας συνήθειας των αρχαίων της τελέσεως καλλιτεχνικών και πνευματικών αγώνων»⁶⁸ καθώς επίσης και οι αθλητικούς αγώνες – αθλητικές εκδηλώσεις,⁶⁹ «οι μεγαλύτεροι των αγώνων της Ελλάδος είναι σαν μια μικρή ελληνική Ολυμπιάς». Οι λαμπαδηφορίες από τα τμήματα της ΕΟΝ παραπέμπουν στη «συνέχεια των παραδόσεων των Σαλαμινομάχων και των Μαραθωνομάχων». Οι αίθουσες δε όπου τελούνται οι γιορτές, διακοσμούνται από αρχαϊκές παραστάσεις και ρητά. Η αρχαία Σπάρτη θεωρείται το καταλληλότερο πρότυπο⁷⁰ για ν' ανταποκριθεί η Ελλάδα στα ιδεώδη του Τρίτου Πολιτισμού.⁷¹ Μερικές από τις δραστηριότητες στις οποίες συμμετέχουν τα μέλη της ΕΟΝ παράλληλα με τη στρατιωτική εκπαίδευση, είναι οι παρελάσεις, οι αναδασώσεις, η προσφορά κοινωνικών υπηρεσιών κ.ά.

Επίσης, η ΕΟΝ διοργάνωνε τοπικούς και πανελλήνιους αθλητικούς αγώνες στους οποίους συμμετείχαν μόνο μέλη της Οργάνωσης, αγόρια και κορίτσια ξεχωριστά (Παναθηναϊκό Στάδιο).⁷² Η κυβέρνηση ήθελε να ταυτίσει τον ελληνικό αθλητισμό με την ΕΟΝ. Ο αθλητισμός και η γύμναση του σώματος εντάσσονταν στην ίδια ιεραρχία ανώτερων αξιών.⁷³ Η σπουδαιότητα που δινόταν στη γύμναση και τον αθλητισμό ήταν απόρροια της επίσημης ιδεολογικής αντίληψης του καθεστώτος για τη δημιουργία του Γ' Ελληνικού Πολιτισμού. Η άθληση και η γυμναστική θα συνέβαλε στη βελτίωση του μέσου φυλετικού τύπου του Έλληνα, θα καλλιεργούσε την πειθαρχία και το ομαδικό πνεύμα και θα απέτρεπε τη νεολαία από τυχόν ενδιαφέροντα που δεν συμβιβάζονταν με τις πολιτικές και ιδεολογικές επιδιώξεις του καθεστώτος.⁷⁴

Στον ιδρυτικό νόμο της Οργάνωσης αναγνωρίζεται ο κυρίαρχος ρόλος της στον αθλητικό χώρο καθώς αναφέρεται πως όλα τα αθλητικά σωματεία και οι ομοσπονδίες «... τελούσι υπό την εποπτεία του Ανωτάτου Διοικητικού Συμβουλίου και συμβάλλουσι εις το έργον αυτής κατά τον οριζόμενον δι' αποφάσεως του ΑΔΣ τρόπον». Στα σχέδια της ΕΟΝ ήταν, εκτός της τυπικής εξουσίας επί των συλλόγων, και η ουσιαστική διεύθυνση στα αθλητικά σωματεία «... άπαντα, τα αθλητικά, τα Γυμναστικά και τα Φίλαθλα εν γένει σωματεία, ως και ανεγνωρισμένα υφ'

⁶⁴ Πετρίδης: *ΕΟΝ. Η φασιστική*, σελ. 141 - 163.

⁶⁵ Πετρίδης: *ΕΟΝ. Η φασιστική*, σελ. 124 - 127.

⁶⁶ Πετρίδης: *ΕΟΝ. Η φασιστική*, σελ. 124 - 127.

⁶⁷ Μαχαίρα: *Η Νεολαία*, σελ. 36.

⁶⁸ Στο ανέβασμα της «Πενθεσίλειας» στο Λυκαβηττό, οι σύγχρονες αμαζόνες αλλάζουν προορισμό. με τη διδασκαλία της Μ. Κοτοπούλη, γίνονται μητέρες. Δίνουν σάρκα και οστά στους αυριανούς Έλληνες. «η Πενθεσίλεια στο θέατρο του Λυκαβηττού», το Νέον Κράτος, φ. 1939, σελ. 565.

⁶⁹ Albanidis & Ioannidis: "Sport", p. 18.

⁷⁰ Σύμβολο δράσης (σωματικής και πνευματικής), δόξας και μεγαλείου, σωστής αγωγής, κυριαρχίας επί του εαυτού και επί του εξωτερικού κόσμου, σεβασμού προς τους μεγαλύτερους, χαλύβδινης πειθαρχίας, εγκράτειας και αγάπης προς τη φύση.

⁷¹ Μεταξάς, Ιωάννης: «Σπαρτιατική Οργάνωσις και Αγωγή των Νέων», στο: *Η Νεολαία*, 3 (1938), σελ. 82.

⁷² Πρακτικά – Β' Διάσκεψις Περιφερειακών Διοικητικών και Διοικητριών της ΕΟΝ, τομ. Α', ΕΟΝ, 1940, σελ. 321.

⁷³ Πλουμίδης: *Καθεστώς*, σελ. 59.

⁷⁴ Παυλίδου: *Σχολείο*, σελ. 49.

οιονδήποτε τίτλον Ομοσπονδίαι αυτών, τελούσι υπό την εποπτείαν του ΑΔΣ της ΕΟΝ και συμβάλλουσιν εις το έργον αυτής κατά τον οριζόμενον δι' αποφάσεων του ΑΔΣ τρόπον».⁷⁵

Μέσα από ενημερωτικές εκδηλώσεις και ομιλίες ηγετικών στελεχών της ΕΟΝ, βαθμοφόροι της Οργάνωσης είχαν αναλάβει το έργο της διεξαγωγής κοινωνικών δραστηριοτήτων και αθλητικών εκδηλώσεων, δίνοντας ιδιαίτερη σημασία σε αθλητικές πρακτικές που εξέφραζαν τις αξίες του έθνους και τα αρχαιοελληνικά πρότυπα (πειθαρχημένο σώμα του αρχαίου Σπαρτιάτη): τον κλασικό αθλητισμό, τη γυμναστική και την κολύμβηση. Ένα από τα πρώτα πράγματα που επιθυμούσε ο Μεταξάς από τους νέους ήταν η διάπλαση γερών σωμάτων, θεωρώντας ότι μόνο υγιή σώματα μπορούν να υπηρετήσουν την πνευματική ανάπτυξη. Απευθυνόμενος προς τα μέλη της ΕΟΝ εξέφραζε προτροπές όπως η ακόλουθη, την οποία μεταφέρει συντάκτης του περιοδικού Νεολαία: [«Δεν είναι η περίοδος που ο σωματικός και ηθικός σας χαρακτήρ σχηματίζεται, πλάθεται, παίρνει μορφή οριστική και κατά την οποία θησαυρίζετε τα πολυτιμότερα από τα πνευματικά σας πλούτη; Προσέξτε! Μην αφήνετε να φύγει χωρίς να πάρετε ότι μπορείτε καλύτερα. Φροντίστε να μην χάσετε σ' αυτά την υγεία σας, φροντίστε σ' αυτή την περίοδο της ζωής σας με τη γυμναστική και τον αθλητισμό να σχηματίσετε γερά σώματα. Είναι το πρώτο πράγμα που ζητεί και θέλει ο Αρχηγός μας. Χωρίς καλή υγεία, οιαδήποτε επιτυχία και αν έχετε στη ζωή σας θα κινδυνεύσει, όποια και αν είναι. Η πνευματική μόρφωση και ανάπτυξις θέλει και αυτή καλή υγεία. Το πνεύμα υπηρετείται από το σώμα. {...} Η πρώτη σύστασις, η πρώτη λέξις του Μεγάλου αρχηγού – Κυβερνήτου μας, όλων των μεγαλυτέρων που γνώρισαν τη ζωή, είναι: ΝΕΟΙ και ΝΕΑΙ, φροντίστε για την υγιεινή ανάπτυξιν του σώματός σας. Ο αρχηγός – Κυβερνήτης μας έθεσε στην ελεύθερη διάθεσή σας όλα τα Γυμναστήρια του Κράτους και με την οδηγίαν γυμναστών σας καλεί εκεί όπου σφυρηλατείται η καλή υγεία και που δημιουργούνται γερά παληκάρια.»].⁷⁶

Το καθεστώς έδειξε ιδιαίτερο ενδιαφέρον για το δημοφιλές άθλημα του ποδοσφαίρου, επιχειρώντας να ελέγξει μέσα από αυτό ευρύτερα μικροαστικά και λαϊκά στρώματα που το είχαν αγκαλιάσει. Η περιφερειακή ΕΟΝ Ηρακλείου Κρήτης, ακολουθώντας τις γενικές πολιτικές κατευθύνσεις, είχε πραγματοποιήσει σειρά αθλητικών ημερίδων, με τη συμμετοχή σχολικών και εξωσχολικών ομάδων και των δυο φύλων, στα αθλήματα του στίβου, του βόλεϊ και του ποδοσφαίρου.⁷⁷ Στο πλαίσιο της εθνικής πολιτικής για τον αθλητισμό και τη σφυρηλάτηση της ιδέας της αθλητικής άμιλλας, σε διανομαρχιακό επίπεδο, στην περιφέρεια Κρήτης, συναντούμε την καθιέρωση συναντήσεων ανάμεσα στις ποδοσφαιρικές ομάδες της ΕΟΝ των τεσσάρων νομών του νησιού.⁷⁸ Στην ίδια περιοχή της Ελλάδας, απαντούν αθλητικές συναντήσεις τοπικών σωματείων με στρατιωτικά συντάγματα και ομάδες στόλων που είχαν αφιχθεί στην περιοχή. Τα έσοδα από τις εισπράξεις των εισιτηρίων διατίθεντο για την αγορά αθλητικών στολών των φαλαγγιτών και την κάλυψη στρατιωτικών αναγκών.⁷⁹

Ο Βασίλης Παπαδάκης⁸⁰ δήλωνε απερίφραστα τον τριπλό στόχο της ΕΟΝ: εξυγίανση της ηθικής, ενδυνάμωση της σκέψης (σε περιορισμένα πλαίσια), προετοιμασία στρατιωτών για την

⁷⁵ ΑΝ 334/10.11.1936 «Περί συστάσεως Εθνικής Οργάνωσης της Νεολαίας».

⁷⁶ Ανώνυμος: «Όλα για τη Νεολαία. Φρονηματισθήτε, Δημιουργήστε τον εαυτό σας», στο: 6 *Η Νεολαία* (1938), 184-186, σελ.184.

⁷⁷ Ζαϊμάκης: *Παρεμβατισμός*, σελ.406.

⁷⁸ Ζαϊμάκης: *Παρεμβατισμός*, σελ.407.

⁷⁹ Ζαϊμάκης: *Παρεμβατισμός*, σελ.407-8.

⁸⁰ Ήταν πρέσβης, αντιπρόσωπος της Ελλάδας στην Κοινωνία των Εθνών την περίοδο 1932-36, καθηγητής στην Πάντειο στα 1937-40 και πρεσβευτής σε ΗΠΑ και Καναδά το '39. Διετέλεσε υπουργός Στρατιωτικών Υποθέσεων στην κυβέρνηση Μεταξά. Υπήρξε ανώτατο στέλεχος της ΕΟΝ.

πατρίδα (στρατιωτικοποίηση), « ... κατά την στρατιωτική εκπαίδευσιν οι νέοι ωριμάζουν τόσο, που μέσα σε τρεις ημέρες μαθαίνουν τον χειρισμό των όπλων»,⁸¹ ενώ μελλοντικά τα μέλη της θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν ακόμα και ως μάχιμος στρατός.⁸²

Τρόποι που χρησιμοποιήθηκαν από το καθεστώς για να κερδίσουν την υποστήριξη της οικογένειας σχετικά με την ΕΟΝ ήταν κυρίως: η προσπάθεια επιρροής και ελέγχου των συλλόγων γονέων και η παράθεση κατευθυνόμενων δημοσιευμάτων στον Τύπο που είχαν σκοπό να δημιουργήσουν ένα αίσθημα εμπιστοσύνης των γονέων προς την Οργάνωση « ... Γονείς, εμπιστευθήτε τα παιδιά σας εις την ΕΟΝ. Τα κάμη υγεία το σώμα, το φρόνημα, την ψυχήν ... ». ⁸³ Είχε παρατηρηθεί ότι το καθεστώς επέβαλε στους δασκάλους να προβαίνουν σε μαζικές εγγραφές των νέων στην ΕΟΝ όπου κάθε Τετάρτη η εκπαίδευσή τους γινόταν σε σχολικούς χώρους,⁸⁴ ενώ οι εργαζόμενοι στον δημόσιο τομέα αναγκάστηκαν να στρατολογήσουν παιδιά τους.⁸⁵ Επίσης, αξιοσημείωτο είναι η δημιουργία ραδιοφωνικού σταθμού από την ΕΟΝ (ακούγονταν σε πολλά κράτη στα Βαλκάνια αλλά ακόμα στην Αίγυπτο και τη Γερμανία – Βερολίνο), αφού το ραδιόφωνο θεωρούνταν σπουδαίο μέσο διάχυσης των αρχών του Μεταξικού καθεστώτος.⁸⁶

Σώμα Ελλήνων Αλκίμων (ΣΕΑ)

ΣΕΑ

Αλκιμος σημαίνει εύρωστος, δυνατός σωματικά, ρωμαλέος, ακμαίος.⁸⁷ Το Σώμα Ελλήνων Αλκίμων πρωτοεμφανίστηκε (ιδρύθηκε αρχικά), στη Σμύρνη πολύ πριν τη Μικρασιατική Εκστρατεία, σαν μία ανεξάρτητη οργάνωση νεολαίας, παρεμφερής με τον Προσκοπισμό.⁸⁸ Μια άλλη νεολαία με την ίδια ονομασία, η οποία έδρασε στη Θεσσαλονίκη, ήταν οι Άλκιμοι της οργάνωσης Εθνική Ένωσις «Ελλάς» (1927), η οποία είχε στρατιωτική δομή και τα μέλη της φορούσαν ομοιόμορφες στολές και κράνη. Χαρακτηριστικές ήταν οι επιθέσεις, πολλές φορές αιματηρές, που έκαναν κατά των Εβραίων, οι οποίοι είχαν στοχοποιηθεί καθώς δεν μετείχαν στις εκλογές του Δεκεμβρίου του 1923. Αποκορύφωμα των επιθέσεων υπήρξε η πυρπόληση της εβραϊκής φτωχογειτονιάς Cambell το 1931 όπου έβαλαν φωτιά σε ένα παντοπωλείο, ένα φαρμακείο και στο σπίτι του ραβίνου με αποτέλεσμα η φωτιά να επεκταθεί στη συναγωγή, στο σχολείο και σε μεγάλο κομμάτι του συνοικισμού. Περίπου 30 σπίτια κάηκαν και δεκάδες Εβραίοι κάτοικοι έμειναν άστεγοι.⁸⁹

Το ΣΕΑ, ως μια ανεξάρτητη εθελοντική οργάνωση νεολαίας, με εμφανείς επιρροές από τον Προσκοπισμό, φαίνεται να ιδρύεται για πρώτη φορά το 1923 στον Πειραιά από τον Αναστάσιο Μπάτα, παλιό βαθμοφόρο του Σώματος Ελλήνων Προσκόπων. Η αναγνώριση του ΣΕΑ έγινε το 1924 με την υπ. αριθμόν 1544/1924 απόφαση του Πρωτοδικείου Πειραιώς.⁹⁰

⁸¹ Παπαδάκης, Βασίλης: «Απολογισμός τριετίας», στο: *Το Νέον Κράτος*, 24 (Αύγουστος 1939), σελ. 539.

⁸² Βατικιώτης: *Πολιτική*, σελ. 345.

⁸³ Μεταξάς, Ιωάννης: «Προς τους Γονείς και Διδασκάλους», στο: *2 Λόγοι και Σκέψεις 1936-1941* (1969), σελ. 164 και 175; Εφ. *Καθημερινή* 19.10.1939, σελ.5.

⁸⁴ Καγκαλίδου: *Εκπαίδευση*, σελ. 80.

⁸⁵ Πετρίδης: *ΕΟΝ. Η φασιστική*, σελ. 284.

⁸⁶ Καγκαλίδου: *Εκπαίδευση*, σελ. 81.

⁸⁷ Μπαμπινιώτης, Γεώργιος: *Ετυμολογικό Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας*, Κέντρο Λεξικολογίας, Αθήνα 2009, σελ. 97 (Ομήρου *Ιλιάδα* Ε529).

⁸⁸ Ανώνυμος: «Οργανισμός», στο: *3 Πρόσκοπος* (1975), σελ. 26.

⁸⁹ Πρακτικά διεθνούς συμποσίου «Ιστορικότητα της παιδικής ηλικίας και της νεότητας» στο: *Ιστορικό Αρχείο Ελληνικής Νεολαίας*, Αθήνα 1986, σελ. 611.

⁹⁰ Ανώνυμος: «Ο Άλκιμος», *αχρονολόγητο Φυλλάδιο Σώματος Ελλήνων Αλκίμων*, σελ. 32.

Την περίοδο της χούντας των Συνταγματαρχών το Σώμα Ελλήνων Αλκίμων επανασυντάχθηκε και αναπτύχθηκε έντονα με προπαγανδιστικές εθνικιστικές αρχές παραγκωνίζοντας και αυτόν τον Προσκοπισμό.⁹¹ Ανάμεσα στους σκοπούς της εν λόγω Οργάνωσης υπήρξε η δημιουργία «*Εθνικής κοινωνικής και υγειούς συνειδήσεως*», η «*Στρατιωτική προπαίδευσις και εν γένει η διαμόρφωσις χαρακτήρων χρησίμων [...] εις την Πατρίδα, την Θρησκείαν και την Οικογένειαν*», καθώς και «*η καλλιέργεια και ανάπτυξις των Ελληνικών αρετών και του Ελληνικού Πολιτισμού*».⁹² Η ηγεσία και τα περισσότερα μέλη του διοικητικού συμβουλίου των Αλκίμων αποτελούνταν από απόστρατους αξιωματικούς, ενώ με το πέρασμα του χρόνου η Οργάνωση άρχισε να αποκτά παραρτήματα σε διάφορες περιοχές της πρωτεύουσας.⁹³ Πρόεδρος των Αλκίμων τοποθετήθηκε ο στρατηγός Κουρέλας, στην πραγματικότητα όμως τα ηνία είχε αναλάβει ο αρχηγός του κόμματος της «4^{ης} Αυγούστου» Κώστας Πλεύρης, ενώ σε καίριες θέσεις είχαν τοποθετηθεί και άλλα στελέχη του κόμματος. Ο Πλεύρης, ο οποίος υπήρξε δεξί χέρι του υπουργού της Χούντας Ιωάννη Λαδά, επιδίωκε να μετατρέψει τους Άλκιμους σε παραστρατιωτική οργάνωση. Τη διοίκηση και εκπαίδευση των μελών ανέλαβε ο Λογγίνος Παζινόπουλος, με κύριο στόχο το ΣΕΑ να αποτελέσει «τον λαϊκόν σιδηρούν βραχίονα» του καθεστώτος.⁹⁴ Η οργάνωση της νεολαίας είχε στρατιωτικού τύπου δομή και αποσκοπούσε στη διαμόρφωση του χαρακτήρα και της θέλησης των παιδιών.⁹⁵

Κατάταξη Αλκίμων

Το ΣΕΑ από νομικής άποψης, ήταν σωματείο που διέπονταν από τις διατάξεις του Αστικού Κώδικα. Αναφορικά με τις επιδιώξεις και τους σκοπούς που είχε θέσει, ήταν μια οργανωμένη εθνικοπαιδαγωγική προσπάθεια, απευθυνόμενη στη νεολαία, την οποία επιδίωκε να εντάξει στις τάξεις της.⁹⁶ Ήταν μια Οργάνωση που δρούσε παράλληλα με τον Προσκοπισμό αλλά δεν υπήρχαν κοινές δράσεις, εκδηλώσεις και σχέσεις μεταξύ τους. Σε έγγραφο του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας, με θέμα «*Περί εγγραφής των μαθητών εις ΣΕΑ*», αναφέρεται: «*κατόπιν του υπ. Αριθ. 19222/1968 εγγράφου του κ. Προέδρου περί εγγραφής της μαθητιώσης νεολαίας εις τα Σώματα Ελλήνων Αλκίμων.... καρποφόρον συνέχισιν συμμετοχή αυτών και παρότρυνσιν των μαθητών προς εγγραφήν των*»,⁹⁷ παροτρύνοντας ουσιαστικά τους μαθητές και τις μαθήτριες στην εγγραφή τους στα ΣΕΑ. Επίσης με την υπ. αριθμ. 6125/30-1-73 Δ/γίν του ΥΠΕΠΘ με θέμα «*Δραστηριότητες των εκπ/κων εις ΣΕΑ*», αναφέρεται: «*... στόχοι των ΣΕΑ ... γυμναστές ν' αναλάβουν την οργάνωση μονάδων ΣΕΑ ... οργάνωση αγώνων ...*»⁹⁸ αναλαμβάνοντας έτσι οι γυμναστές την ευθύνη διοργάνωσης αγώνων όπως: τοπικούς λαϊκούς αγώνες κλασικού αθλητισμού,⁹⁹ αγώνες ανωμάλου δρόμου,¹⁰⁰ και λαμπαδηδρομίες.¹⁰¹ Μέλη του σώματος των

⁹¹ Γιαννακόπουλος Ανέστης, Αλμπανίδης Ευάγγελος: «Η θέση – σχέση του αθλητισμού στα Σώματα Ελλήνων Αλκίμων στην Ελλάδα κατά τη περίοδο της Δικτατορίας (1967-1974)», στο: *Πρακτικά 27^{ου} ΔΣΦΑΑ της ΣΕΦΑΑ του ΔΠΘ*, Κομοτηνή 10-12 Μαΐου 2019, σελ. 431.

⁹² ΑΣΚΙ, Αρχείο ΕΔΑ, κουτιά 188, 575, 594: Σώμα Ελλήνων Αλκίμων» (ΣΕΑ), «Καταστατικό», 14 Δεκεμβρίου 1954.

⁹³ Ζορμπιτάλης, Σταύρος: *Ο νεοφασισμός στην Ελλάδα (1967-1974)*, Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα 1978, σελ. 136.

⁹⁴ Πλεύρης, Κωνσταντίνος: *Γεγονότα 1965-1977. Τα άγνωστα παρασκήνια*, Ήλεκτρον, Αθήνα 2009, σελ. 65-66.

⁹⁵ Vescovi, Roberta: “Children into Soldiers: Sport and Fascist Italy”, in: Antony J. Mangan (ed.): *Militarism, Sport, Europe*, Frank Cass, London 2003, 166-186, p. 174.

⁹⁶ Κλώθος Παναγιώτης: «*Σώμα Ελλήνων Αλκίμων*», στο: 4 *Εβρος* (1971), σελ. 27

⁹⁷ «Προς άπαντα αρχηγεία Σ.Ε.Α.», στο Ε.Λ.Ι.Α., φάκ. Βίλλας Πέτρος Σ.Ε.Α., Α.Ε. 24/97.

⁹⁸ «*Δραστηριότητες εκπ/κων στα ΣΕΑ*», στα: *ΓΑΚ Αλεξ/πολης*, Φ. 3, ΑΒΕ 173.

⁹⁹ «*Συγκρότηση Τοπικής Επιτροπής Λαϊκών Αγώνων*», στα: *ΓΑΚ Αλεξ/πολης*, Φ. 112, ΑΒΕ 249.

¹⁰⁰ «*Διεξαγωγή ανωμάλου δρόμου*», στα: *ΓΑΚ Αλεξ/πολης*, Φ. 112, ΑΒΕ 249.

¹⁰¹ «*Λαμπαδηδρομία*» & «*Εξωσχολική ζωή μαθητών*», στα: *ΓΑΚ Αλεξ/πολης*, Φ. 16, ΑΒΕ 210.

Αλκίμων μπορούσαν να γίνουν « ...Ελληνες και Ελληνίδες, εγνωσμένων Εθνικών φρονημάτων και μη καταδικασθέντων επί τινί αδικήματι των άρθρων 23 και 24 του παλαιού Ποινικού Κώδικα». ¹⁰²

Σήμα της οργάνωσης - Ιεραρχία & Στολές

Σύμφωνα με το καταστατικό της Οργάνωσης «*Εμβλημα του Σώματος καθιερούται η Τρίφλογος δάς υπονοούσα τας τρεις αρετάς: Ζωτικότητα, Ορμή, Δράσιν*». ¹⁰³ Στο ΣΕΑ υπήρχε η εξής ιεραρχική δομή: Γενικός αρχηγός, Γενικός υπαρχηγός, Περιφερειακός αρχηγός, Τοπικός αρχηγός, Τοπικός υπαρχηγός, Διοικητής, Υποδιοικητής, Δόκιμος, Ομαδάρχης, Στοιχειάρχης, Άλκιμος Γ,Β,Α τάξης. ¹⁰⁴ Η στολή των μελών είχε χρώμα σκούρο μπλε, μαύρη γραβάτα και πουκάμισο μπλε. Η ζώνη ήταν χρώματος λευκού και η πόρπη έφερε σε ανάγλυφη μορφή το σήμα των Αλκίμων, την Τρίφλογο. Το πηλήκιο ήταν μαύρος μπερές. Τα παπούτσια ήταν μαύρα.

Δραστηριότητες

α) Εκπαίδευση. Γινόταν συστηματική εκπαίδευση των μελών των ΣΕΑ και ιδιαίτερα των αξιωματούχων με σκοπό να παρέχεται σε αυτούς ενιαίο πνεύμα δράσεων ώστε με τις οδηγίες τους να εκπληρώνεται η εθνική, πνευματική και πολιτιστική αποστολή της Οργάνωσης ¹⁰⁵ β) Αθλητικές εκδηλώσεις. Διοργανώνονταν αθλητικές δραστηριότητες σε τοπικό ή περιφερειακό επίπεδο. Οι εκδηλώσεις περιλάμβαναν αγώνες αθλοπαιδιών, κλασικού αθλητισμού, αγώνες πινγκ-πονγκ, σκάκι, λαμπαδηδρομίες και προγράμματα χορών. ¹⁰⁶ Οι χοροί λειτουργούσαν ως μέσο ψυχαγωγίας και εμφύσησης αξιών στο πλαίσιο της ηθικής εκπαίδευσης, ενώ παράλληλα παρέπεμπαν στον αρχαίο ελληνικό πολιτισμό. ¹⁰⁷ Οι λαμπαδηδρομίες που είχαν κι αυτές τις ρίζες τους στην αρχαία Ελλάδα, ξεκίνησαν ως νυχτερινές θρησκευτικές τελετές, αλλά γρήγορα μετατράπηκαν σε ομαδικά αγωνίσματα. Συμμετείχαν τμήματα των ΣΕΑ σε αθλητικές εκδηλώσεις (κλασικού αθλητισμού και παρουσιάσεις ασκήσεων γυμναστικής) που διοργανώνονταν από περιφερειακές διευθύνσεις Μέσης Εκπαίδευσης (Παναθηναϊκό Στάδιο). ¹⁰⁸ Με τις διοργανώσεις αγώνων μεταξύ των Αλκίμων, το καθεστώς επιδίωκε τη μεγαλύτερη δυνατή μαζικοποίηση της αθλητικής δραστηριοποίησης των νέων και την ένταξή τους στην Οργάνωση με σκοπό τον έλεγχο και τη χειραγώγησή τους. ¹⁰⁹ γ) Προσπάθειες περίθαλψης. Τμήματα των ΣΕΑ της πρωτεύουσας (Μάιος 1967), διέθεσαν δέματα με ρουχισμό για τους πληγέντες συνανθρώπους από τον σεισμό στις περιφέρειες της Ηπείρου και της Δυτικής Θεσσαλίας. ¹¹⁰ δ) Κατασκηνώσεις. Τμήματα των ΣΕΑ συμμετείχαν σε κατασκηνώσεις που γινόταν σε κοντινές αποστάσεις από την έδρα τους. Έτσι τμήματα από την πρωτεύουσα, κατασκήνωσαν για 15 μέρες στο Λουτράκι, ¹¹¹ στους Αγ. Αποστόλους ¹¹² και στα Μέγαρα. ¹¹³ Κατά

¹⁰² ΑΣΚΙ, Αρχείο ΕΔΑ, κουτί 188, 575, 594: Σώμα Ελλήνων Αλκίμων (ΣΕΑ), «Καταστατικό», 14 Δεκεμβρίου 1954.

¹⁰³ Καταστατικό Σ.Ε.Α., άρθρο 21, απόφ. δικ. 1544/1924 DSCO 2453

¹⁰⁴ Καταστατικό Σ.Ε.Α., άρθρο 21, στο Ε.Λ.Ι.Α., φάκ. Βίλλας Πέτρος Σ.Ε.Α. Α.Ε. 24/97.

¹⁰⁵ Δράκος, Εμμανουήλ: «Σώμα Ελλήνων Προσκόπων, επιτεύγματα στην εκπαίδευση», στο: 3 *Αθλητισμός και Νιάτα* (1971), σελ. 76.

¹⁰⁶ Δράκος, Εμμανουήλ: «Σώμα Ελλήνων Αλκίμων, Η εκπαίδευσις των αξιωματούχων», στο: 3 *Αθλητισμός και Νιάτα* (1971), σελ. 77.

¹⁰⁷ Πλάτων: *Νόμοι*, 673a, 803e.

¹⁰⁸ Ανώνυμος: «Τα ελληνικά νιάτα εντυπωσίασαν ...», στο: 6 *Αθλητισμός και Νιάτα* (1971), 56-57, σελ. 56.

¹⁰⁹ Ανώνυμος: «Η πνοή του αρχηγού εις τον αθλητισμόν», στο: 6 *Η Νεολαία* (1938), 206-208, σελ. 207.

¹¹⁰ «Προσπάθειες περίθαλψης», στο Ε.Λ.Ι.Α., φάκ. Βίλλας Πέτρος Σ.Ε.Α. Α.Ε. 24/97.

¹¹¹ «Κατασκηνώσεις Σ.Ε.Α.», στο Ε.Λ.Ι.Α., φάκ. Βίλλας Πέτρος Σ.Ε.Α. Α.Ε. 24/97.

¹¹² Δράκος, Εμμανουήλ: «Σώμα Ελλήνων Αλκίμων, υποδειγματικές κατασκηνώσεις», στο: 10 *Αθλητισμός και Νιάτα* (1971), σελ. 53.

¹¹³ Δράκος, Εμμανουήλ: «Η δραστηριότητα των Αλκίμων Μεγάρων», στο: 11 *Αθλητισμός και Νιάτα* (1971), σελ. 29.

τη διάρκεια των κατασκηνώσεων γινόταν η εκπαίδευση των νέων σε εφαρμογές προγραμμάτων αγωγής και τήρησης κανονισμών. Υπήρχαν στο εβδομαδιαίο πρόγραμμα ώρες εκπαίδευσης σε γυμναστικές ασκήσεις ακριβείας, σκοποβολής και κολύμβησης.¹¹⁴ ε) Εκδρομές. Στο πλαίσιο συγκέντρωσης και εξετάσεων προαγωγής αξιωματούχων στην πρωτεύουσα (αρχές του 1971), διοργανώθηκε εκπαιδευτική εκδρομή σε θέατρα, ιστορικούς τόπους μαχών και νικών των Ελλήνων στην Πελοπόννησο (Κόρινθο, Δερβενάκια, Ναύπλιο, Επίδαυρο).¹¹⁵ Διοργανώθηκε «Αλκιμική» γιορτή στις Θερμοπύλες (Οκτώβριος 1972), όπου συμμετείχαν τμήματα των ΣΕΑ Δυτικής Αττικής και της γύρω περιοχής.¹¹⁶ Το ΣΕΑ κάθε χρόνο πραγματοποιούσε γιορτές στη Σπάρτη, όπου συμμετείχε σε τελετές που περιλάμβαναν κατάθεση στεφάνων, παρελάσεις με εμβατήρια ενώπιον επισήμων και λουτρά στον ποταμό Ευρώτα, γεύμα με μέλανα ζωμό και διάφορες αναπαραστάσεις της ζωής των αρχαίων Σπαρτιατών.¹¹⁷ Όλες οι παραπάνω επισκέψεις και γιορτές που γίνονταν σε τόπους ιερούς για τους Έλληνες, δείχνουν την προσπάθεια των διοικούντων των ΣΕΑ να γνωρίσουν οι νεότεροι τα κατορθώματα των γενναίων προγόνων τους εξαίροντας τον ηρωισμό, τη φιλοπατρία και την αυτοθυσία τους.

Ρόλος των ΣΕΑ

Το δικτατορικό καθεστώς το 1968, με σκοπό τον έλεγχο της νεολαίας, είχε δημιουργήσει τη Διεύθυνση Νεότητας, ένα ειδικό τμήμα υπό τον «πρωθυπουργό» Παπαδόπουλο. Μέσω αυτού του τμήματος, έγινε προσπάθεια αποπροσανατολισμού, αδρανοποίησης και τελικά προσεταιρισμού των νέων, σε οργανωμένα τμήματα (ΣΕΑ) όπου υπήρχε καθοδήγηση, συντονισμός και πλήρης έλεγχος, ακόμα και των εντύπων τους.¹¹⁸ Την οργάνωση των ΣΕΑ και την μετατροπή τους στη φασιστική νεολαία του καθεστώτος είχε αναλάβει ο Κων/νος Πλεύρης.¹¹⁹ Για την επίτευξη αυτού του σκοπού είχαν δοθεί μεγάλα κονδύλια (ενδεικτικό γεγονός η διάθεση 35000000 δρχ. για τα ΣΕΑ) μέσω της Γ.Γ.Α..¹²⁰ Τα ΣΕΑ κατά τη διάρκεια της δικτατορίας, διέθεταν στα μέλη τους στρατιωτικές στολές, όπλα, περιβραχιόνια Αλκιμονομίας, όμοια με αυτά της Ελληνικής Στρατιωτικής Αστυνομίας (ΕΣΑ) και γκλόπς. Τα παραπάνω δείχνουν επίσης μερικούς από τους σκοπούς του καθεστώτος που δεν ήταν άλλοι από την οργάνωση και τη στρατιωτική συγκρότηση και προπαίδευση των νέων.¹²¹

Παραλληλισμοί

Στις Οργανώσεις νέων (ΕΟΝ και ΣΕΑ) εντάσσονταν νέοι και νέες της χώρας από 8 ετών για την ΕΟΝ και 12 ετών για τα ΣΕΑ. Κατατάσσονταν σε κατηγορίες – βαθμίδες ανάλογα με την ηλικία. Η ιεραρχική δομή τους (Σκαπανείς, Φαλαγγίτες, Βαθμοφόροι / Αλκιμοί, Ομαδάρχες, Διοικητές, Αρχηγοί) υποδήλωνε το στρατιωτικό τους χαρακτήρα. Υπήρχαν στρατιωτικού τύπου στολές με

¹¹⁴ Λεντάκης, Ανδρέας: *Παρακρατικές οργανώσεις και 21^η Απριλίου*, Καστανιώτης, Αθήνα, 1975, σελ. 362.

¹¹⁵ Δράκος, Εμμανουήλ: «Οι Αλκιμοί στο νέο έτος», στο: *2 Αθλητισμός και Νιάτα* (1971), σελ. 41.

¹¹⁶ Ανώνυμος: «Οι Αλκιμοί αρχίζουν μια νέα δημιουργική περίοδο», στο: *22 Αθλητισμός και Νιάτα* (1972), σελ. 45.

¹¹⁷ ΑΣΚΙ, Αρχείο ΕΔΑ, κουτί 188, 575, 594: Σώμα Ελλήνων Αλκίμων» (ΣΕΑ), «Πρόγραμμα της 5ης ετήσιας εορτής των Αλκίμων εις τη Σπάρτην την 24ην Απριλίου 1960», 1 Ιουλίου 1960.

¹¹⁸ Ζορμπαλάς, Σταύρος: *Ο Νεοφασισμός στην Ελλάδα (1967-1974)*, Σύγχρονη εποχή, Αθήνα, 1978, σελ. 356.

¹¹⁹ Ο Κων/νος Πλεύρης κατά τη διάρκεια της δικτατορίας των Συνταγματαρχών διετέλεσε καθηγητής στη Σχολή Γενικής Μορφώσεως του Αρχηγείου Στρατού και καθηγητής στις Σχολές Αστυνομίας Πόλεων και Χωροφυλακής, όπου δίδασκε πολιτική κοινωνιολογία. Ίδρυσε την κίνηση της 4^{ης} Αυγούστου και εξέδωσε ένα μικρό βιβλίο με τίτλο «Αντιδημοκρατίας» (1965) όπου αναπτύσσει νεοφασιστικές και ρατσιστικές απόψεις. Βλ. Μελετόπουλος, Μελέτης: *Η δικτατορία των Συνταγματαρχών*, Παπαζήσης, Αθήνα, 2008, σελ. 276-277. Υπήρξε συνεργάτης και κουμπάρος του Ι. Λαδά, γνωστού για τις εθνικιστικές του απόψεις, Λεντάκης: *Οργανώσεις*, σελ. 107.

¹²⁰ Ζορμπαλάς: *Νεοφασισμός*, σελ. 361.

¹²¹ Λεντάκης: *Οργανώσεις*, σελ. 362-364.

διακριτικά για κάθε βαθμό. Τόσο στην ΕΟΝ όσο και στο ΣΕΑ η εκπαίδευση των νέων είχε επίσης στρατιωτικό χαρακτήρα και περιελάμβανε ενιαίο πνεύμα δράσεων με πρακτικό και θεωρητικό προσανατολισμό. Ιδιαίτερη βαρύτητα δινόταν στη σωματική αγωγή και τη στρατιωτική εκπαίδευση, δύο πεδία με μεγάλη συνάφεια σύμφωνα με τα καθεστάτα. Σκοπός των Οργανώσεων ήταν η ένταξη όσο το δυνατό περισσότερων νέων στις τάξεις τους, ο έλεγχος και η χειραγώγησή τους στην κατεύθυνση της «μύησης» τους σε ολοκληρωτικές πολιτικές κατευθύνσεις, λειτουργώντας έτσι και προς όφελος των εκάστοτε εγκαθιδρυθέντων δικτατορικών καθεστώτων.

Στην προσπάθεια (υποχρεωτικής) κατάταξης των νέων χρησιμοποιήθηκαν πολλές εγκύκλιοι και διαταγές μέσω του Υπουργείου Παιδείας ώστε να πιεστούν και με αυτό τον τρόπο να εγγραφούν περισσότεροι μαθητές στις Οργανώσεις. Παρεμφερής ήταν η εκπαίδευση των νέων της ΕΟΝ και των ΣΕΑ, όπου στις κατασκηνωτικές περιόδους, οι επιδιωκόμενοι σκοποί ήταν η σφυρηλάτηση του χαρακτήρα, η ανάπτυξη των ατομικών και κοινωνικών αρετών, η αγάπη προς τη φύση, η πειθαρχία και η προσφορά προς το σύνολο. Επίσης συμμετείχαν σε προγράμματα ψυχαγωγίας (θέατρα, διδασκαλία μουσικής και χορού, επιτραπέζια παιχνίδια). Διοργανώνονταν αθλητικοί αγώνες – εκδηλώσεις (κλασικός αθλητισμός, λαμπαδηφορίες) σε τοπικό και πανελλήνιο επίπεδο. Οι ενταγμένοι στις οργανώσεις νέων (ΕΟΝ και ΣΕΑ) συμμετείχαν σε παρελάσεις τμημάτων σε εθνικές επετείους και προσέφεραν κοινωνικές υπηρεσίες (σε νοσοκομεία, σε σεισμόπληκτες περιοχές). Και στις δυο Οργανώσεις (ΕΟΝ & ΣΕΑ) δημιουργήθηκε μια εξωσχολική οργάνωση νέων, ως ανεξάρτητος φορέας, που γρήγορα θέλησαν ακόμα και να ενσωματώσουν ή να διαλύσουν άλλες οργανωμένες νεολαίες που δρούσαν παράλληλα (ΣΕΠ, ΣΕΟ Χριστιανική Αδελφότητα Νέων, Χριστιανική Ένωσις Νεανίδων, Ελπιδοφόροι).

Επίλογος

Οι κοινωνικές παρεμβάσεις των «καθεστώτων» (Μεταξική δικτατορία και δικτατορία των Συνταγματαρχών) κατά τον 20^ο αιώνα στην Ελλάδα εκφράστηκαν μέσα από δυο πολιτικούς άξονες. Ο ένας ήταν κατασταλτικός και αφορούσε τον κοινωνικό έλεγχο, και σε ορισμένες περιπτώσεις ακόμη και την καταστολή των κοινωνικών δραστηριοτήτων που, σύμφωνα με τα καθεστάτα, διέφθειραν τη νεολαία. Ο άλλος ήταν προληπτικός και αναμορφωτικός και στόχευε στην πνευματική ανάταση και τον εκσυγχρονισμό της κοινωνίας μέσα από τις πολιτικές οργανώσεις των νεολαιών.

Η ίδρυση της ΕΟΝ δεν πέτυχε τους σκοπούς της. Τα στοιχεία που έδινε το καθεστώς για τη μεγάλη επιρροή της ΕΟΝ, ακόμα κι αν ανταποκρίνονταν στην πραγματικότητα, δεν έδειχναν τον πραγματικό αντίκτυπο που είχε η Οργάνωση στην κοινωνία. Η ένταξη των μελών στις τάξεις της ΕΟΝ δεν έγινε με τη θέλησή τους, δεδομένου ότι από τις 1.200.000 εγγραφές οι περισσότερες ήταν ομαδικές – μαζικές από τα σχολεία. Οι εκδηλώσεις της ΕΟΝ έγιναν ένα μέσο κοινωνικοποίησης μέσω ενός νέου τρόπου ζωής και κοινωνικής συμπεριφοράς που σχετικοποιούσε τις ταξικές διαφορές, ενίσχυε τις σχέσεις των δύο φύλων και συγκροτούσε μορφές συλλογικότητας με τους ανθρώπους της κοινωνίας να κατευθύνονται προς τις αρχές του ολοκληρωτισμού.

Η ΕΟΝ ήταν ένας οργανισμός που φρόντιζε μέσω της προσπάθειας διαπαιδαγώγησης και προπαγάνδας υπέρ του καθεστώτος, να παρουσιάζει μια καλή εικόνα προς τα έξω, η οποία αφενός θα ικανοποιούσε τις προσδοκίες του Μεταξά και αφετέρου θα καθησύχαζε την ελληνική κοινωνία. Η υποχρεωτικότητα ένταξης όλων των νέων στην ΕΟΝ γινόταν μέσα από το δίκτυο της εκπαίδευσης (όλων των βαθμίδων), του αθλητισμού και Οργανώσεων (ΣΕΠ, ΣΕΟ, ΧΑΝ, ΧΕΝ), χωρίς πάντα να έχει το επιθυμητό αποτέλεσμα.

Η ΕΟΝ μπορεί να έδινε αρχικά την εντύπωση πως απομάκρυνε τις έφηβες από τους περιοριστικούς δεσμούς της οικογένειας και τις έδινε την ευκαιρία να συναναστραφούν με αγόρια της ηλικίας τους, ενώ παράλληλα ακολουθούσαν τους σκοπούς της εκπαίδευσης που δεν ήταν άλλοι από τη σπαρτιατική - στρατιωτική εκπαίδευση και ελληνοχριστιανική αγωγή, όπως άλλωστε οραματιζόταν ο Μεταξάς το Νέο Κράτος. Ωστόσο, διατηρήθηκε η παραδοσιακή αντίληψη για το γυναικείο φύλο και δόθηκε ιδιαίτερη έμφαση στη μητρότητα (δυνατοί οργανισμοί, πρότυπα ζωής, οικογενειακός βίος) ως βασικός σκοπός της ζωής των κοριτσιών.

Αναφορικά με την περίοδο της δικτατορίας των Συνταγματαρχών, δεν είναι καθόλου σίγουρο ότι η εθνικιστική προπαγάνδα των ΣΕΑ ήταν αυτή που έπαιξε τον καθοριστικό ρόλο στην άνοδο του πατριωτισμού και στην ένταξη των νέων στις αντίστοιχες Οργανώσεις. Η συμβολή των ΣΕΑ και η «ιδεολογική τους διαφώτιση» δεν ήταν αυτές που καθόρισαν το εθνικό και πολιτιστικό αισθητήριο των νέων ή τον αγωνιστικό τους ζήλο ώστε να τους οδηγήσει στην ένταξή τους στην Οργάνωση. Η δικτατορία των Συνταγματαρχών δεν προσπάθησε να χειραγωγήσει σε τόσο μεγάλο βαθμό τη νεολαία της χώρας. Η πολιτική της δικτατορίας των Συνταγματαρχών όσον αφορά την εκπαίδευση και κατ' επέκταση άλλους τομείς της νεολαίας (ένταξη στα ΣΕΑ), υπήρξε νωχελική και υποτυπώδης, καθώς δεν στόχευε σε μακροπρόθεσμα κέρδη με τη χειραγώγηση της νεολαίας, τους εν δυνάμει πολίτες.

Μέσω του Υπουργείου Παιδείας έγιναν προσπάθειες ώστε οι εκπαιδευτικοί και ιδιαίτερα οι γυμναστές, να «μυήσουν» και να ενσωματώσουν όσο το δυνατό περισσότερους νέους στα ΣΕΑ. Έτσι στις αρχές του 1971 οι εγγεγραμμένοι Άλκιμοι αριθμούσαν πάνω από 30000 μέλη σε όλη την Ελλάδα. Το καθεστώς, παρόλες τις προσπάθειες, μέσω προπαγάνδας και διαπαιδαγώγησης, δεν μπόρεσε να εντάξει μεγάλο αριθμό νέων στα ΣΕΑ. Στην πρωτεύουσα του κάθε νομού της χώρας λειτουργούσε τουλάχιστον ένα τμήμα Αλκίμων, ενώ αναφέρονται λειτουργίες αντίστοιχων τμημάτων και σε μεγάλες πόλεις των νομών. Κατά τα φαινόμενα για τον Παπαδόπουλο ήταν αρκετό το να δρέψει τα οφέλη και τις ευκαιρίες που παρουσιάζονταν μέσα σε βραχυπρόθεσμη χρονική βάση, χωρίς να υπάρχει ανησυχία για τις περαιτέρω συνέπειες αυτής της πολιτικής. Το πολιτικό κόστος φάνηκε από τα γεγονότα που ακολούθησαν την εξέγερση του Πολυτεχνείου, σημαίνοντας το τέλος της χούντας. Η άρνηση του λαού να υποταχθεί με οποιονδήποτε τρόπο στα ανελεύθερα καθεστάτα, είχε περαιτέρω συνέπειες αυτών των πολιτικών πρακτικών. Έτσι, η ΕΟΝ έκλεισε τον κύκλο της αθόρυβα μετά τον Απρίλιο του 1941 και την είσοδο των γερμανικών στρατευμάτων στην Αθήνα. Τα ΣΕΑ, αμέσως μετά την πτώση του καθεστώτος το 1974, διαλύθηκαν, αφού δεν μπόρεσαν ποτέ να επιτελέσουν τον σκοπό για τον οποίο προοριζόταν από το καθεστώς.

Η νεολαία, και στις δυο περιόδους έρευνας, υπήρξε ένα πεδίο παρεμβάσεων για την εφαρμογή ιδεών, πρακτικών με στόχο τον προσανατολισμό της σε έναν νέο –«ιδεατό» τρόπο ζωής στα πρότυπα των ολοκληρωτικών ιδεολογιών υποθετικό τρόπο ζωής, που εμπεριείχε πειθαρχία, πίστη σε αρχές και ιδανικά του έθνους, και οργανωμένη άθληση. Οι εκδηλώσεις των νεολαίων έγιναν εστίες κοινωνικού μετασχηματισμού σε έναν νέο προτεινόμενο τρόπο ζωής και κοινωνικής συμπεριφοράς, με βασικά χαρακτηριστικά την εξάλειψη των ταξικών διαφορών, την ενίσχυση των σχέσεων των δύο φύλων και τη συμμετοχή των πολιτών σε μορφές συλλογικής οργάνωσης με κατεύθυνση προς τις αρχές του ολοκληρωτισμού.

Βιβλιογραφία

Βιβλία – Άρθρα – Διατριβές

- Albanidis, Evangelos, & Ioannidis Panagiotis: “The role of sport in the totalitarian regime of Metaxas in Greece (1936-1941) compared to National Socialism in Germany”, in: *32 Aloma*, 2 (2014), 15-23.
- Anastasakis, Othon Evangelos: *Authoritarianism in 20th century Greece: Ideology and education under the dictatorships of 1936 and 1967*, PhD Thesis, London School of Economics and Political Science, University of London, London 1992.
- Αγγελής, Βαγγέλης: «Εθνική Οργάνωση Νεολαίας (ΕΟΝ) 1936-1941», στο: Β. Καρδάσης-Α. Ψαρομήλιγκος (επιμ.), *Η Δικτατορία του Μεταξά. Νεολαία, Ιδεολογία, Αισθητική, Ελευθεροτυπία*, Αθήνα 2010, σελ. 39-68.
- Αγγελής, Βαγγέλης: *Γιατί χαιρέται ο κόσμος και χαμογελάει, πατέρα ...*, Βιβλιόραμα, Αθήνα 2006.
- Αλιβιζάτος, Νικόλαος: *Οι πολιτικοί θεσμοί σε κρίση 1922-1974*, Θεμέλιο, Αθήνα 1995.
- Βατικώτης, Παναγιώτης: *Μια πολιτική βιογραφία του Ιωάννη Μεταξά*, Ευρασία, Αθήνα 2005.
- Γιαννακόπουλος Ανέστης, Αλμπανίδης Ευάγγελος: «Η θέση – σχέση του αθλητισμού στα Σώματα Ελλήνων Αλκίμων στην Ελλάδα κατά τη περίοδο της Δικτατορίας (1967-1974)», στο: Πρακτικά 27^{ου} ΔΣΦΑΑ της ΣΕΦΑΑ του ΔΠΘ, Κομοτηνή 10-12 Μαΐου 2019, σελ. 428-433.
- Δράκος, Εμμανουήλ: *Αθλητισμός και Νιάτα*, τ. 1, Γενική Γραμματεία Αθλητισμού, Αθήνα 1971.
- Ζαϊμάκης, Ιωάννης: *Κρατικός παρεμβατισμός, νεολαία και αθλητισμός στη Μεταξική περίοδο, Η περίπτωση της ΕΟΝ στο Ηράκλειο*, Θεμέλιο, Αθήνα 2010.
- Ζήλιας, Σύλλας, Ιερεμίας, Αλέκος, Καρατζάς Χρήστος: *Ιστορία του Φοιτητικού μας Κινήματος, Νέο Φοιτητικό Κίνημα*, Αθήνα 1975.
- Ζορμπαλάς, Σταύρος: *Ο Νεοφασισμός στην Ελλάδα (1967-1974)*, Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα 1978.
- Ιωαννίδης, Παναγιώτης: *Άθληση και ολοκληρωτικό κράτος: ο ρόλος της άθλησης στο Μεταξικό καθεστώς, στα πλαίσια της ιδεολογίας των εθνικιστικών κινήσεων του Ευρωπαϊκού μεσοπολέμου και οι συσχετίσεις με την ιδανική πολιτεία του Πλάτωνα*, Μεταπτυχιακή διατριβή, ΤΕΦΑΑ Κομοτηνής, Κομοτηνή 2008.
- Καγκαλίδου, Ζαφειρούλα: *Εκπαίδευση και πολιτική. Η περίπτωση του καθεστώτος της 4ης Αυγούστου*, Αφοι Κυριακίδη, Αθήνα 1999.
- Κολιόπουλος, Ιωάννης: «Εσωτερικές και εξωτερικές εξελίξεις από την 1η Μαρτίου 1935 ως την 28η Οκτωβρίου 1940», στο: *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, τ. 15, Αθήνα 1978, σελ. 358-453.
- Κοντού, Γεωργία: *Η πολιτική και κοινωνική ιδεολογία της 4^{ης} Αυγούστου και ο τρόπος με τον οποίο αυτή επηρέασε την εκπαίδευση και τη νεολαία (Ε.Ο.Ν.)*, Διδακτορική διατριβή, Σχολή Φιλοσοφική, Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Ιωάννινα 2013.
- Neveu, Erik: *Κοινωνιολογία των κοινωνικών κινήσεων και ιστορίες κινήσεων από το μεσαίωνα μέχρι σήμερα*, Σαββάλας, Αθήνα 2010.
- Λεντάκης, Ανδρέας: *Παρακρατικές οργανώσεις και 21^η Απριλίου*, Καστανιώτης, Αθήνα 1975.
- Λιναρδάτος, Σπύρος: *4η Αυγούστου*, Θεμέλιο, Αθήνα 1988.
- Μανιαδάκης, Κωνσταντίνος: «Ένας αποκαλυπτικός λόγος – Νεολαία της χθες και Νεολαία της σήμερα», στο: *Το Νέον Κράτος* 17 (1939), σελ.1441-1552.
- Μαχαίρα, Ελένη: *Η Νεολαία της 4ης Αυγούστου. Φωτογραφίες*, Ιστορικό Αρχείο Ελληνικής Νεολαίας Νέας Γενιάς-Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς, Αθήνα 1987.
- Μελετόπουλος, Μελέτης: *Η δικτατορία των Συνταγματαρχών*, Παπαζήσης, Αθήνα, 2008.

- Μεταξάς, Ιωάννης: *Λόγοι και Σκέψεις*, τ. 2, Γκοβόστης, Αθήνα 1939.
- Μπαλτά, Αθανασία: «Η ΕΟΝ: προπαγάνδα και πολιτική διαφώτιση» στο: Χάγκεν Φλάισερ - Νίκος Σβορώνος (επιμ.), *Η Ελλάδα 1936 – 1944. Δικτατορία, Κατοχή, Αντίσταση*, Πρακτικά Διεθνούς Συνεδρίου, ΜΙΑΤΕ, Αθήνα 1984, σελ.70-85.
- Μπαμπινιώτης, Γεώργιος: *Ετυμολογικό Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας*, Κέντρο Λεξικολογίας, Αθήνα 2009.
- Πανοπούλου, Αγγελική – Τσικνάκης, Κώστας: *Ελληνικός Νεανικός Τύπος (1936-1941)*, Εταιρεία Μελέτης Νέου Ελληνισμού, Αθήνα 1992.
- Παπαδάκης, Βασίλης: «Απολογισμός τριετίας», στο: *Το Νέον Κράτος* 24 (1939), σελ. 497-584.
- Παπαδημητρίου, Δέσποινα: *Από το λαό των νομιμοφρόνων στο έθνος των εθνοφρόνων. Η συντηρητική σκέψη στην Ελλάδα 1922-1967*, εκδ. Σαββάλας, Αθήνα 2006.
- Παυλίδου, Ευθυμία: *Σχολείο και ΕΟΝ: μέσα ιδεολογικής χειραγώγησης του μεταξικού καθεστώτος*, Μεταπτυχιακή διατριβή ΑΠΘ, Θεσσαλονίκη 2007.
- Πετράκη, Μαρία: *Ο Ιωάννης πίσω από τον Μεταξά*, Καθημερινή, Αθήνα 2014.
- Πετρίδης, Παύλος: *Ιστορικά - πολιτικά ντοκουμέντα: ΕΟΝ. Η φασιστική νεολαία Μεταξά*, University Studio Press, Θεσσαλονίκη 2000.
- Πετρίδης, Παύλος: *Πολιτικές Δυνάμεις και Συνταγματικοί Θεσμοί στη Νεώτερη Ελλάδα (1844-1940)*, Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη 1992.
- Πλάτων: *Νόμοι*, 673a, 803e.
- Πλεύρης, Κωνσταντίνος: *Γεγονότα 1965-1977. Τα άγνωστα παρασκήνια*, Ήλεκτρον, Αθήνα 2009.
- Πλουμίδης, Σπυρίδων: *Το καθεστώς Ιωάννη Μεταξά (1936-1941)*, Εστία, Αθήνα 2016.
- Ράλλης, Γεώργιος: *Κοιτάζοντας πίσω*, Ερμείας, Αθήνα 2006.
- Stanley, Payne: *Μια Ιστορία του Φασισμού 1914–1945*, Φιλίστωρ, Αθήνα 2000.
- Vescovi, Roberta: “Children into Soldiers: Sport and Fascist Italy”, in: Antony J. Mangan (ed.): *Militarism, Sport, Europe*, Frank Cass, London 2003, pp. 166-186.

Αρχειακές πηγές

ΑΣΚΙ (Αρχειό Σύγχρονης Κοινωνικής Ιστορίας)
Βιβλιοθήκη ΤΕΦΑΑ Κομοτηνής
ΓΑΚ Αλεξανδρούπολης.

Εφημερίδες – Περιοδικά

Εφημερίδα *Ελεύθερο Βήμα*, 1936.
Εφημερίδα *Καθημερινή*, 1939.
Περιοδικό *Φαλαγγιτική Επιθεώρισις*, 1940
Περιοδικό *Αθλητισμός και Νιάτα*, 1968-1972.
Περιοδικό *ΕΒΡΟΣ*, 1971.
Περιοδικό *Η Νεολαία*, 1938-1941.
Περιοδικό *Πρόσκοπος*, 1975.

Πρακτικά – Νόμοι – ΦΕΚ

Πρακτικά – Β' Διάσκεψις Περιφερειακών Διοικητικών και Διοικητριών της ΕΟΝ, 1940.
Πρακτικά διεθνούς συμποσίου «Ιστορικότητα της παιδικής ηλικίας και της νεότητας», 1986.
ΑΝ 334/10.11.1936

ΑΝ 2945/1939
ΦΕΚ 499/10.11.1936
ΦΕΚ 461/9.12.1938
ΦΕΚ 460/30.10.1939

From the National Youth Organization (NYO) of the Metaxas Regime (1936 - 1941) to the Hellenic Alkimus Corps (HAC) of the Dictatorship of the Colonels (1967 - 1974): Educational and organizational issues

Giannakopoulos, A.*

Democritus University of Thrace

ABSTRACT

The purpose of the research was to collect and process data on the organization and training of the National Youth Organization (NYO) and the Hellenic Alkimus Corps (HAC) during totalitarian regimes in Greece (Metaxas 1936-1941 and the military dictatorship of the Colonels 1967-1974). The efforts of the young people to join NYO and HAC were prevalent at that period, where there was a military type of construction and hierarchy. The efforts of the youth to join these paramilitary organizations, the training of executives, the participation of young people in local or internal events (sports games, gatherings, parades, camps) and even of pan-Hellenic caliber (participation in sports games, organization) were observed. The ways used for discipline, control and manipulation of the youth in general were analyzed and recorded. Efforts to educate and advocate for the regimes were examined, as well as the control of the educational process within youth organizations. There were two main cores of the "regimes" that were expressed through social interventions. One was about social control, which most of the time had a repressive nature on youth activities. On the other hand, with a preventive and reformative way, aiming at the modernization of society through controlled youth organizations. In both periods of research, the youth organizations (NYO and HAC), made some innovative interventions for the implementation of ideas, practices and their orientation to a new - hypothetical way of life, which included discipline, actions, faith in the principles and ideals of the nation, and organized sports. Youth events became centers of social transformation, leading into a new proposed way of life and social behavior, seeking to eliminate class differences, strengthen gender relations, and create types of collectivism that organized people in local communities towards the principles of totalitarianism.

Keywords: youth organizations; Greece; Metaxas; Colonels.

Corresponding address:

Anestis Giannakopoulos
Democritus University of Thrace
Department of Physical Education and Sport Sciences
University Campus, 69100 Komotini

E-mail:

agianna@phyed.duth.gr